

16+

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 48 (5309) 20 снежня 2024 г.

ISSN 0024-4686

Служыць
яе Вялікасці
кнізе
стар. 4

Паглыбіцца
ў філасофію
кахання
стар. 6

Творчае
пераасэнсаванне
свету
стар. 12

Оперныя клопаты

Фота БелТА.

Сцэна з Гала-канцэрта.

Салісты і сімфанічны аркестр Вялікага тэатра Беларусі ўжо адправіліся на гастролі ў Кітай, дзе да 5 студзеня адбудзецца 12 канцэртаў з іх удзелам. Але айчынная публіка за апошні тыдзень атрымала такія магутны оперны зарад, што можа асэнсоўваць убачанае і пачуе яшчэ доўга. Ды ёсць што. Таму што сёлета Мінскі міжнародны Калядны оперны форум прапанаваў вельмі неардынарныя спектаклі гасцей з Расійскай Федэрацыі, уласную прэм'еру ды адметны Гала-канцэрт, натхнёны іменем зоркі Алены Абразцовай, — ён стаў яркім завяршэннем падзеі, якая традыцыйна прыцягвае беларускіх аматараў музыкі ў снежні. Але сёлета шмат у чым нечаканай.

Першай, ды ці не галоўнай нечаканасцю і радасцю для беларускага опернага тэатра стала тое, што ці не самым запатрабаваным у глядача аказаўся наш жа спектакль «Яўгеній Анегін» Пятра Чайкоўскага ў пастаноўцы Ганны Маторнай. Так павялося, што арганізатары імкнуцца ў праграму форуму паставіць айчынную прэм'еру: маючы цікавасць да пастановак гасцей, публіка больш схвотна звяртае ўвагу на спектаклі, якія ёсць у афішы нашага тэатра. А сёлета ўсе білеты на «Анегіна» былі раскуплены загадзя, галоўны дырыжор спектакля Арцём Макараў не хаваў радасці і гонару: цікавасць да свайго сёлета не меншая, чым да прывезенага гасцямі, што дае надзею на больш актыўную папулярызацыю опернага мастацтва сярод глядача. Дзеля гэтага і задумваюцца паказы з удзелам запрошаных зорак. Ёсць частка публікі, якая ўжо добра ведае наш спектакль, але з удзелам іншых артыстаў ён можа раскрыцца нечакана. А нехта прыйдзе ў тэатр упершыню менавіта на «зорак».

Працяг на стар. 14 ►

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў Папу Рымскага Францыска з днём нараджэння. «Дазвольце пацвердзіць мае захапленне Вашымі адданасцю справе служэння свету і пастве, сілай веры і духу, умненнем дружыць з адкрытымі сэрцам і душой. З радасцю адзначаю высокі ўзровень узаемадзеяння і актыўнае развіццё адносін паміж Беларуссю і Ватыканам шмат у чым дзякуючы Вашым намаганням. Спадзяюся на нашу з Вамі асабістую сустрэчу, якая, несумненна, надасць імпульс усебаковаму ўмацаванню беларуска-ватыканскіх сувязей. Будзем вельмі рады бачыць Вас на беларускай зямлі, дзе Вас шчыра любяць і цэняць», — гаворыцца ў віншаванні.

Вопыт. Кіраўнік дзяржавы наведаў Нацыянальны музей Амана ў Маскве. Музей размешчаны насупраць султанскага палаца Аль-Алам. У 2018 годзе паміж Нацыянальным гістарычным музеем Беларусі і Нацыянальным музеем Султана Амана падпісаны мемарандум аб узаемааразуме, праводзіцца абмен выстаўкамі. «Упэўнены, што прадаўжэнне практыкі ўзаемных выставак нацыянальных музеяў нашых краін адкрые новыя гарызонты для ўмацавання сувязей паміж Беларуссю і Аманам, пашырэння магчымасцей абмену вопытам даследчыкамі і спецыялістамі ў галінах навукі, культуры і музейнай справы», — адзначана ў запісе Аляксандра Лукашэнкі ў Кнізе ганаровых гасцей музея. Прэзідэнт Беларусі адзначыў, што ў Мінску пачынаюць узвядзенне новага будынка Нацыянальнага музея гісторыі, а таму важна паглядзець, як такія музеі ўладкаваны ў іншых краінах свету, вывучыць вопыт.

Меркаванне. Рэспубліканская грамадска-культурная акцыя «Марафон адзінства» прайшла ў Баранавічах, перадае БелТА. Сярод падзей — «Знакавая сустрэча», падчас якой міністр інфармацыі Марат Маркаў раскажаў аб важнасці ўзаемадзеяння з блогерамі і выказаў неабходнасць паскорыць развіццё гэтага напрамку. «Сёлета мы правялі першы форум блогераў. Запрасілі каля 100 блогераў з усёй краіны і ў Мінску некалькі дзён з імі праводзілі заняткі. І, шчыра кажучы, шкадую аб адным: мы не зрабілі гэтага раней. Калі ўспомніць, што Telegram быў прыдуман у 2013 годзе, мы дастаткова павольна разварушваемся, трэба прызнаць памылку. Адзінае, што я б хацеў падкрэсліць, — нам трэба разгортваць хутчэй. Цяпер адбываецца ланцуговая рэакцыя. Многія з рэдакцый пачалі ўзаемадзейнічаць з блогерамі, і факт прысутнасці блогераў на «Марафоне адзінства» сведчыць аб тым, што дзяржава нарэшце на іх звярнула ўвагу», — адзначыў Марат Маркаў.

Музей. Часовую экспазіцыю «Беларусь адзіная і пераможная» прадставілі ў Нацыянальным гістарычным музеі. Выстаўка заснавана на рарытэтных фатаграфіях, дакументах, друкаваных выданнях і рукапісных матэрыялах. Дэманструюцца віды гарадоў і мястэчак даваеннага перыяду, выявы тых жа кварталаў пасля нямецкіх бомбардзіровак і абстрэлаў, сучасны выгляд населеных пунктаў, адноўленых у мірны час і за гады незалежнасці Беларусі. Экспанаты прадстаўлены з фондаў НГМ, а таксама з унікальнай калекцыі лаўрэата прэміі «За духоўнае адраджэнне», аўтара 50 патрыятычных кніг-альбомаў і праекта «Бацькаўшчына» Уладзіміра Ліхадзеда. Між іншым, працуе інтэрактыўная віктарына «Бацькаўшчына», прысвечаная гістарычнаму мінуламу беларускага народа.

Прэм'ера. У Беларускім дзяржаўным тэатры лялек адбылася прэм'ера спектакля «Мроіва» ў пастаноўцы галоўнага рэжысёра Яўгена Карняга. Пастаноўка аб'ядноўвае некалькі казак, у якіх перапляліся побыт і традыцыі беларускай вёскі. Дакументальныя карціны з жыцця жыхароў беларускага Палесся, іх успаміны і здымкі стваральнікі спектакля аздобілі паэтычнымі творами класікаў — «Адвечнай песняй» Янкі Купалы і «Песняй пра зубра» Міколы Гусоўскага. У пастановачную групу ўвайшлі таксама мастак-пастаноўшчык Таццяна Нерсісян і кампазітар Кацярына Аверкава.

Праект. Творчы вечар «Песняры»: малітвы галасоў і сэрцаў», прысвечаны 55-годдзю Беларускага дзяржаўнага ансамбля «Песняры», прайшоў у Нацыянальнай бібліятэцы. Удзельнікі мерапрыемства пазнаёміліся з выстаўкай, прымеркаванай да юбілею музыкальнага калектыву. Падчас імпрэзы таксама прадставалі асветніцкія віртуальныя праекты, які дапамагаю папулярызаваць ансамбль сярод шырокай аўдыторыі, у тым ліку сучаснай моладзі. Ён падрыхтаваны Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі сумесна з музеем У. Г. Мулявіна Беларускай дзяржаўнай філармоніі, Беларускай дзяржаўнай архівам-музеем літаратуры і мастацтва і Нацыянальным гістарычным музеем.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Прызнанне таленту

Творчая сустрэча з Валянцінам Семянякам, дэпутатам, старшынёй Пастаяннай камісіі па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым самакіраванні і рэгламенце Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, па сваім характары магла б быць афіцыйнай з улікам яго статусу і ролі ў стваральнай працы на карысць беларускага грамадства. Аднак дзякуючы ўдзелу родных і блізкіх паэта імпрэза праходзіла ва ўтульнай атмасферы, быццам гэта не адно з мерапрыемстваў цыкла «Літаратурны Алімп Беларусі», а свята з нагоды нейкага юбілею.

Жонка, дачка і ўнук Валянціна Міхайлавіча чыталі яго вершы, як, пэўна, не прачытаў бы больш ніхто — з вялікай пашанай і любоўю да аўтара. Менавіта ім паэт прысвяціў частку сваёй творчасці, а яшчэ — маці. Яна натхняла на радкі і калі была жывая, і калі пайшла ў іншы свет... Вершы пра маці гучалі вельмі кранальна, хоць апладысментам выклікалі і іншыя творы, у тым ліку той, на які натхніла творчасць Уладзіміра Высоцкага. Падчас імпрэзы выконваліся і песні на словы Валянціна Семянякі. На сустрэчу завітала шмат гасцей: землякі, калегі, сябры. Сярод іх — лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі Уладзімір Мазго, які дапамог надрукаваць першыя вершы Валянціна Міхайлавіча і стаў рэдактарам яго кнігі.

Першы намеснік старшыні СПБ Алена Стэльмах падзякавала за магчымасць ажыццяўлення гэтага цудоўнага праекта, які знаёміць з паэтам, перакладчыкам, уладальнікам нагруднага знака «Выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь», аўтарам кнігі паэзіі «Зорка залатая».

— Для кожнага пісьменніка ўзняцца на «Літаратурны Алімп Беларусі» ў Нацыянальнай бібліятэцы — вялікі гонар, прызнанне яго творчасці, таленту, —

Падчас сустрэчы.

падкрэсліла Алена Анатольеўна. — Гэтая імпрэза асабліва, бо калегі Валянціна Семянякі змогуць пабачыць яго ў іншай ролі. Тут сабралася многа людзей, якія рупяцца аб дабрабыце нашай краіны, аб тым, каб праблемы нашага грамадства былі вырашаны. У Валянціна Міхайлавіча шмат вершаў патрыятычнага, грамадзянскага характару, бо ён вельмі любіць сваю Радзіму. А яшчэ ён выдатна піша пра каханне, прыроду, ёсць у яго і сямейная лірыка.

Намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Віктар Пшыбытка заўважыў, што Валянцін Семяняка піша пра вельмі важныя рэчы, пра якія варта памятаць усім, хто любіць сваю краіну.

Ірына ПРЫМАК
Фота Віктара ІВАНЧЫКАВА

Дыялог пісьменнікаў і педагогаў

Па ініцыятыве кандыдата філалагічных навук, літаратуразнаўцы Уладзіміра Сенькаўца ў Брэсцкім абласным інстытуце развіцця адукацыі адбылася сустрэча настаўнікаў з пісьменнікамі Брэсцкай Зінаідай Дудзюк, Анатолем Брытуном, Настассяй Смілінай і аўтарам гэтых радкоў.

Зінаіда Дудзюк распавяла пра карпатлівую працу па зборы матэрыялаў для гістарычных раманаў, умненне працаваць у розных жанрах і свае кнігі, якія пабачылі свет сёлета, — раман «Сыны

Рарога» і зборнік вершаў «Пуцявіна».

Настасся Сміліна, рускамоўная паэтэса, псіхалаг, упэўнена, што свае пачуцці неабходна пецці і берагчы, а прадстаўлены на сустрэчы зборнік «Круговорот надежды и мечты» прыгожа назвала спробай уявіць паспяванне душы ў пачуцці.

Аўтар прыгодніцкіх твораў «Сяліба», «Пах мускусу», «Трылогія прыгод тысячагоддзя» Анатоль Брытун захапіў сваімі пушчанскімі аповедамі, якія леглі ў аснову твораў, і заінтрыгаваў сюжэтам дэтэктыўнай кнігі, над якой працуе цяпер.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

прэзентацыі

Зорка Перамогі

УЦэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы ў Мінску адбылася прэзентацыя калектывнага зборніка сталічнага аддзялення СПБ «Пад зоркай Перамогі». Выпуск яго быў прымеркаваны да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Укладальнікамі выдання выступілі пісьменнікі — старшыня МГА СПБ Міхась Пазнякоў і Тамара Кавальчук. Яго склалі творы 23 сучасных паэтаў, празаікаў і публіцыстаў.

У прэзентацыі прынялі ўдзел члены сталічнай пісьменніцкай арганізацыі Людміла Воранава, Фёдар Баравой, Іна Фралова, Міхаіл Нікіцін, Дар'я Лёсава. Вершы Таццяны Купрыянец прадкламавала артыстка Вольга Багушыньска. Сваімі ўражаннямі пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны падзяліўся малалетні вязень Канстанцін Маркавіч Хацкевіч. Прагучалі таксама і папулярныя песні ў выкананні салісткі народнага ансамбля «Берагі» Жанны Швеці.

Удзельнікаў вечарыны прывітаў з экрана член Саюза расійскіх пісьменнікаў, старшыня Саюза пісьменнікаў «Воінская садружнасць» (г. Ліпецк), суаўтар зборніка Валянцін Баюканскі.

Павел КУЗЬМІЧ

імпрэзы

Любімай «Алесі»

У лістападзе часопісу жанчын Беларусі «Алеся» (былая назва — «Работніца і сялянка») споўнілася 100 гадоў. З гэтай нагоды ў публічнай бібліятэцы № 5 г. Мінска прайшло ўрачыстае пасяджэнне клуба творчых жанчын «Спадарыня».

На мерапрыемства былі запрошаны Раіса Баравікова, паэтэса, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, галоўны рэдактар часопіса «Алеся» ў 2000—2002 гг., Ларыса Ракоўская, цяперашні галоўны рэдактар выдання, і Ірына Нарбекава, заслужаная артыстка Беларусі.

Ганаровых гасцей сардэчна вітала старшыня клуба «Спадарыня», пісьменніца Тамара Бунта — галоўны рэдактар часопіса «Алеся» ў 2002—2014 гадах.

Пад такой назвай у дзень нараджэння Міколы Маляўкі адбыўся вечар памяці гэтага выдатнага пісьменніка. Блізкія, землякі, былыя калегі, пісьменнікі-каласаўцы і тыя, хто высока цэніць паэтычнае слова Міколы Маляўкі, сабраліся ў вялікай зале Цэнтральнай сталічнай бібліятэкі імя Янкі Купалы.

Шчыра, шчымымі гучала творчасць Міколы Маляўкі ў выкананні паэтычнага тэатра «Рытмы сэрца» і маленькіх чытальнікаў Елісея Удавечэнкі і Мечыслава Лайшы. Падзяліліся ўспамінамі пра стасункі, сяброўскую падтрымку пісьменнікі Мікола Чарняўскі, Ніна Галіноўская, Зміцер Дземідовіч, Алесь Камароўскі, Яўген Хвалеі, Уладзімір Ліпскі, Васіль Шыркі, Анатоль Экаў, Уладзімір Мазго, Вольга Норуна. Выступілі ансамбль цымбалістаў «Разынка» музычнай школы № 3 імя Ф. Шапэна і кіраўнік і саліст ансамбля «Свята» Вячаслаў Статкевіч.

Яўгенія ЖОЛУД

Таццяна ПЯТРОВА

конкурсы

Пясняр чыстае красы

З 1966 года бібліятэка № 8 імя М. Багдановіча Цэнтралізаванай сістэмы дзяржаўных публічных бібліятэк г. Мінска носіць імя беларускага паэта, літаратурнага крытыка, перакладчыка, аднаго са стваральнікаў беларускай літаратуры і сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Ладзяцца разнастайныя мерапрыемствы, конкурсы, лекцыі, прысвечаныя класіку. У 2024 годзе ў рамках супрацоўніцтва ўстанова далучылася да работы над віртуальным музеем Максіма Багдановіча, які размешчаны на сайце Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна. У раздзеле «Ушанаванне памяці» з'явіўся падраздзел «Ушанаванне памяці Максіма Багдановіча ў бібліятэцы № 8 імя Максіма Багдановіча».

Нядаўна тут чарговы раз прайшоў літаратурны конкурс чытальнікаў вершаў Максіма Багдановіча «Пясняр чыстае красы», прымеркаваны да дня нараджэння песняра. Конкурс становіцца традыцыйным, такі ж быў арганізаваны ў 2023 годзе ў рамках праекта «Светлы след паэта».

Членамі журы конкурсу чытальнікаў выступілі старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхаіл Пазнякоў, мастацкі кіраўнік Мінскага гарадскога тэатра паэзіі Вольга Багушыньска і аўтар гэтых радкоў.

Удзел у творчым спаборніцтве прынялі вучні сярэдніх школ № 69 і № 86. Вершы Максіма Багдановіча «Зімой», «Перапісчык», «Санет», «Я хацеў бы спаткацца з вамі на вуліцы», «Зімовая дарога» і іншыя прагучалі ў выкананні дзяцей рознага ўзросту (4—10 класы). Пасля падвядзення вынікаў членамі журы былі ўручаны прызы ад Саюза пісьменнікаў Беларусі, дыпломы лаўрэатам і фіналістам. 1-е месца заняла вучаніца 5 «А» класа СШ № 69 Марыя Голуб, якая прачытала твор «Перапісчык». Дзяўчынка сама піша вершы і ўжо не першы раз прымае ўдзел у падобных конкурсах.

Таццяна ЛАЎРЫК

стасункі

Вершы Яўгеніі Янішчыц па-іспанску

Добрая навіна прыйшла з Іспаніі напярэдадні Новага года. У наступным, 2025-м, у Мадрыдзе выйдзе «Анталогія паэзіі Яўгеніі Янішчыц» на іспанскай мове. Пра гэта паведаміў Андрэй Янішчыц, сын паэтэсы. Перакладчыкам выступіў доктар філалагічных навук, прафесар Франсіска Руіс Сарыяна. Ён працуе ў Вышэйшай школе мастацтваў у Барселоне.

Франсіска Руіс Сарыяна знаёміць вучняў з творчасцю Яўгеніі Янішчыц на ўроках каталонскай мовы.

Знаўца паэзіі і яе апантаны аматар Франсіска Руіс Сарыяна пераклаў на іспанскую мову каля 130 вершаў Яўгеніі Янішчыц. Паэтычная падборка адпавядае рэпрэзентатывнай разнастайнасці твораў. У яе ўключаны вершы з усіх прыжыццёвых кніг Янішчыц, а таксама з кнігі «Выбранае», выдадзенай у 2000 годзе. Анталогія будзе мець уступны артыкул і каментары да вершаў.

Хесус Гарсія, рэдактар і дырэктар выдавецтва *Colección de Poesía Visor* у Мадрыдзе, якому спадабаліся вершы Янішчыц, узяў на себе публікацыю анталогіі і культурнае распаўсюджанне выдання на тэрыторыі Іспаніі і Лацінскай Амерыкі.

Франсіска Руіс Сарыяна неаднойчы наведваў Мінск, бо яго жонка Кацярына — мінчанка. Аваладаў рускай і зацікавіўся беларускай мовай і культурай. Кожны прыезд набываў шмат беларускіх

кніг, у тым ліку чатырохтомнае выданне «Яўгенія Янішчыц: творы, жыцццяпіс, каментарыі», і быў уражаны паэзіяй нашай беларускай ластваўкі.

Па словах прафесара, ён звярнуўся да перакладу вершаў Яўгеніі Янішчыц таму, што лічыць яе геніяльнай паэтэсай. Тэмы, якія яна раскрывае ў сваіх творах, блізкія пасляваеннай іспанскай паэзіі. Ён упэўнены, што творчасць Янішчыц будзе цікава іспанскаму чытачу, асабліва каталонцам, бо ў іх з беларусамі многа агульнага. Па гэтай прычыне Франсіска Руіс Сарыяна пераклаў вершы яшчэ і на каталонскую мову. Шукае выдаўца.

Творы Яўгеніі Янішчыц перакладзілі на рускую, англійскую, украінскую, нямецкую, французскую, іспанскую, балгарскую, польскую, сербскую, мальтыйскую, башкірскую і іншыя мовы. Яны ўключаліся ў калектыўныя зборнікі і друкаваліся ў перыядычных выданнях розных краін. У 1985 годзе выйшла кніга паэзіі Яўгеніі Янішчыц «Спрosi у чебреца» на рускай мове ў перакладзе Рымы Казакавай; у 1998 годзе — кніга «Твое прiсьвiтвiе» на балгарскай мове (укладальнік Хрысто Попов); і вось цяпер выйдзе «Анталогія паэзіі Яўгеніі Янішчыц» на іспанскай мове.

Тамара АЎСЯННІКАВА
Фота даслана аўтарам

на развітанне

Дарыў сустрэчы з дзіўным светам

У Мінску пасля працяглай хваробы на 80-м годзе пайшоў з жыцця вядомы казахстанскі пісьменнік і журналіст, член Саюза пісьменнікаў Казахстана і Расіі Генадзь Мікалевіч Даронін, які апошнім часам з сям'ёй жыў у Беларусі.

Генадзь Даронін з'яўляецца аўтарам каля двух дзясяткаў кніг дакументальнай і мастацкай прозы, такіх як «Дзеяслоў прошлага часу», «Па Пушкінскай дарозе», «Паміж пунктамі прызначэння», «Дзень кахання», «Жыццё і смерць Бураціна», «Святло зямное», «Востраў», «Высокая эротыка катастроф» і іншых. Акрамя таго, яму належыць аўтарства тысяч газетных і тэлевізійных матэрыялаў: першая публікацыя з'явілася ў «Прыуральскай правде» ў 1958 годзе. Генадзь Мікалаевіч доўгі час працаваў уласным карэспандэнтам

Казахскага тэлебачання па Заходне-Казахстанскай вобласці і 20 гадоў у вядучай газеце краіны «Казахстанская правда» аглядальнікам, намеснікам галоўнага рэдактара.

Чытачы могуць знайсці ў творчасці Генадзя Дароніна любы жанр: публіцыстычны артыкул і фельетон, апавяданне, нарыс, біяграфічны запіскі, раман, напісаны ў яго незабыўным стылі, — метафарычным, інтэлектуальным, прыпраўленым сарказмам.

Пісьменнік дарыў чытачам сустрэчы з дзіўным светам, дзе мінулае, сучаснасць і будучыня фантамагарычна пераплятаюцца і заўсёды застаюцца з намі, пакідаючы веру і надзею, што і наш зямны свет ніколі не знікне.

Назву адной з самых душэўных кніг Генадзя Дароніна дала непрыкметная стэпавая рэчка Бершарал, пра якую ён піша: «Калі я чую слова "радзіма", то мне адразу ўяўляюцца родны Урал, светлы і напоўнены птушыным гоманам лес, велізарны, як Сусвет, стэп. Думаю, што ў кожнага чалавека радзіма пачынаецца з яго дома, з яго ракі...» Ён не толькі словам, але і справай дапамагаў роднаму краю, роднай рацэ, стаўшы адным з ініцыятараў традыцыйнай міжнароднай уральскай культурна-гістарычнай і экалагічнай экспедыцыі «Па слядах Прадудзіна».

Герой многіх кніг пісьменніка — землякі, уральцы, якія жылі стагоддзі таму назад, і нашы сучаснікі.

У публіцыстыку і мастацкую прозу казахстанскага творцы ўвайшла беларуская тэма, становячыся тым «шчаслівым мастом», які звязвае пісьменнікаў Казахстана і Беларусі. Пераклад твораў Генадзя Дароніна на казахскую і беларускую мовы даў магчымасць большай колькасці чытачоў пазнаёміцца з яго выдатнай творчасцю.

Саюз пісьменнікаў Беларусі смуткуе разам са сваімі казахстанскімі калегамі і выказвае спачуванні родным і блізкім Генадзя Мікалаевіча.

Памяць аб пісьменніку ў нашых сэрцах. Яго працяг — у кнігах, якія прайшлі праз яго душу і засталіся каштоўнай спадчынай нашчадкам.

Алена СТЭЛЬМАХ

«ЛіМ»-люстэрка

Да 5 студзеня ў Кітаі праходзіць гастролі Сімфанічнага аркестра і салістаў оперы Вялікага тэатра Беларусі. Артысты прадставяць канцэрты на 12 пляцоўках розных гарадоў. У праграме — музыка Іагана Штрауса, Пятра Чайкоўскага, Антаніна Дворжака, Жоржа Бізэ, Мікалая Рымскага-Корсакава, а таксама кітайскіх кампазітараў. Упрыгажаннем праграмы сталі беларускія творы — Вальс з оперы У. Солтана «Дзікае паляванне караля Стаха» і «Зорка Венера» Сымона Рак-Міхайлоўскага. За дырыжорскім пультам Сімфанічнага аркестра — маэстра Уладзімір Авадок. Перад гледачамі Паднябеснай выступаюць і салісты оперы тэатра, народныя артысты Беларусі Анастасія Масквіна і Станіслаў Трыфанаў.

Знагоды 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у Рускім доме ў Сафії адбыліся прэм'ерны паказ ваенна-гістарычнай драмы «Час вярнуцца» і адкрыццё выставы «Аўтографы мужнасці», перадае БелТА. Часовыя павераны ў справах Беларусі ў Балгарыі Мікіта Лешукоў нагадаў, што Вялікая Айчынная вайна пакінула глыбокі след у гісторыі беларускага народа. Дыпламат падкрэсліў важнасць захавання ў сучасных рэаліях гістарычнай памяці аб перамозе савецкага народа ў Вялікай Айчынай вайне і яго барацьбе за свабоду і мірную будучыню.

Новы канцэрт «Арганная фантазія на Каляды» Іштатгадовага цыкла «Шэдэўры сусветнага арганнага мастацтва» пройдзе ў Белдзяржфілармоніі 24 снежня. Гэтым вечарам прадставяць арганную музыку XVII—XX стагоддзяў. Творы вядомых кампазітараў прагучаць у выкананні Людмілы Голуб, тытулярнай арганісткі Маскоўскага міжнароднага Дома музыкі, заслужанай артысткі Расійскай Федэрацыі. Да таго ж у канцэрце прыме ўдзел саліст Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі, лаўрэат міжнародных конкурсаў Яўген Місевич (труба).

На мінулым тыдні дэлегацыя Рэспублікі Інгушэцыя (Расійская Федэрацыя) на чале з намеснікам старшыні ўрада Юсупам Журабавым наведвала Беларусь з афіцыйнымі візітамі. Міністр культуры Інгушэцыі Заліна Лянава завітала ва ўстановы культуры і сустрэлася са старшынёй Беларускага саюза мастакоў Глебам Отчыкам, генеральным дырэктарам «Беларусьфільма» Юрыем Аляксеем, дырэктарам Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Волгай Якабсон і кіраўніком Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Наталляй Кароцінай. Так, дасягнута дамоўленасць аб удзеле прадстаўнікоў Інгушэцыі ў міжнародных кінафестывалях «Анімаеўка» і «Лістапад», а прадстаўнікоў Беларусі — у міжнародным фестывалі «Залатая вежа». Да таго ж дэлегацыя з Інгушэцыі чакаюць на Рэспубліканскім фестывалі нацыянальных культур у Гродне, а Беларускі саюз мастакоў зацікаўлены ва ўдзеле ў мастацкіх пленэрах у Інгушэцыі.

Расійскі банк «ВТБ» і Дзяржаўная Траццякоўская галерэя запусцілі акцыю, прымеркаваную да выстаўкі «Перадзвіжнікі» і адкрыцця новага корпуса музея на Кадашоўскай набярэжнай у Маскве. Як інфармуе БелТА, адна тысяча памятных паштовак адпраўлена ў 500 вядучых мастацкіх галерэй і найбольш буйных музеяў з 52 краін свету і ў 500 сродкаў масавай інфармацыі, якія працуюць у 107 краінах. Сярод адрасатаў — Нацыянальны мастацкі музей Беларусі, Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў, Дом-музей Марка Шагала, выставачная зала «Духаўскі Кружлік», а таксама вядучыя беларускія СМІ. Падарунак — сімвал значнасці культурнага дыялогу з Расіяй у міжнароднай прасторы. Памятная паштоўка створана ілюстратарам Ганнай Васільевай.

Камерны канцэрт «Маладыя зоркі Саюзнай дзяржавы» прайшоў на сцэне Рахманінаўскай залы Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі імя П. І. Чайкоўскага, гаворыцца на сайце *smotrim.ru*. У мерапрыемстве прынялі ўдзел маладыя салісты оперы Вялікага тэатра Беларусі, лаўрэаты міжнародных конкурсаў Дар'я Гаражанка (мецца-сапрана), Марыя Булда (сапрана), Іосіф Нікіценка (тэнор), Марта Данусевіч (сапрана), а таксама піяністка Ірына Буцель. Разам з беларускімі выканаўцамі на сцэне выступілі вядомыя расійскія музыканты і вакалісты. За музычнае суправаджэнне адказваў Камерны хор Маскоўскай кансерваторыі пад кіраўніцтвам заслужанага артыста Рэспублікі Абхазія Аляксандра Салаўева. Канцэрт прайшоў у рамках Дзён культуры Беларусі ў Расіі пры падтрымцы Міністэрства культуры Расійскай Федэрацыі і Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Арганізатарам стаў «Росконцэрт».

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Ліліяна АНЦУХ:

«Трыццаць гадоў пад светачам духоўнасці»

Ліліяна Анцух — адна са стваральніц выдавецтва «Чатыры чвэрці», яго дырэктар і галоўны рэдактар, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы, Прэзідыума Саюза музычных дзеячаў Беларусі. Пры яе ўдзеле ў свет выходзяць кнігі беларускіх класікаў, выдатных сучасных пісьменнікаў, маладых паэтаў і празаікаў, альбомы, прысвечаныя беларускай культуры і мастацтву. Ліліяна Фёдарэўна — аўтар шматлікіх публікацый у кнігах, альбомах, часопісах і газетах. За сваю шматгадовую працу яна ўзнагароджана медалём Францыска Скарыны, медалём Беларускай праваслаўнай царквы святой прападобнай Ефрасіні Полацкай, медалём Максіма Багдановіча Саюза пісьменнікаў Беларусі, нагрудным знакам Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь «Выдатнік друку Беларусі», нагрудным знакам Саюза пісьменнікаў Беларусі «За вялікі ўклад у літаратуру», граматамі Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі, стала лаўрэатам прэміі «За духоўнае адраджэнне» ды інш.

— Ліліяна Фёдарэўна, выдавецтва «Чатыры чвэрці» працуе ўжо на працягу 30 гадоў. Столькі ж сёлета спаўняецца інстытуту Прэзідэнцтва Рэспублікі Беларусі і Асноўнаму Закону краіны. Ці адчуваеце сувязь паміж гэтымі знакавымі юбіляямі?

— Безумоўна, адчуваем. Гэтыя знакі падзеі 30 гадоў таму ляглі ў летапіс Беларусі новымі старонкамі. У незалежнай краіне, з усенародна абраным Прэзідэнтам, Канстытуцыяй, іншымі законамі, заснаванымі на прынцыпах дэмакратыі, былі створаны ўмовы для ўсіх, хто імкнуўся сваімі прафесійнымі справамі, індывідуальнымі магчымасцямі, творчымі здзяйсненнямі быць разам з народам. Выбар быў за намі, нашымі бацькамі, якія бачылі нястачу, голад, прайшлі вайну. Краіна жыла, паўнакроўна развівалася, пашыраўся спектр выдавецкай тэматыкі. Неабходнымі былі выданні, якія б вызначалі арыенціры нацыянальнага і духоўнага росту грамадзянскай свядомасці людзей.

З самымі патрыятычнымі намерамі невялікім калектывам энтузіястаў было прынята рашэнне вылучыць з Беларускага фонду дапамогі развіццю культуры самастойную кнігавыдавецкую структуру для выдання нотна-музычнай літаратуры, якой катастрофічна не хапала ў Беларусі. Таму і на назве з музычнай лексікі — «Чатыры чвэрці» — спыніліся. Ёй засталіся вернымі назаўсёды, нягледзячы на хуткае пашырэнне і кола выдавецкіх інтарэсаў, і тэматыкі.

На той час ужо запрацавалі адпаведныя законы і для выдавецкай галіны, якія суправаджаліся і падмацоўваліся неабходнымі метадычнымі матэрыяламі з Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнай кніжнай палаты Беларусі, адкуль мы заўсёды адчувалі дапамогу і падтрымку. Усё спрыяла таму, каб, нягледзячы на цяжкасці, у тым ліку і фінансавыя, нам ды іншым беларускім выдаўцам удавалася паступова напрацоўваць аўтарытэт, заваёўваць чытацкую аўдыторыю. Кірунак для руху нашаму выдавецтву паказала тады лёсавызначальная сустрэча з Мітрапалітам Мінскім і Слуцкім Філарэтам, Патрыяршым Экзархам усяе Беларусі. Яго мудрасць, празорлівасць, добрыя парадкі спрыялі таму, што ў канцы ХХ — пачатку ХХІ стагоддзя ў створанай серыі «Нашы духоўныя каштоўнасці» ўбачылі свет першыя кнігі, якія былі вельмі высока ацэнены грамадскасцю. Яны неслі людзям веды пра хрысціянскія ісціны, праваслаўныя святыні і былі першымі ў Беларусі. Выдавецтва ўганаравалі прэміяй «За духоўнае адраджэнне» (1996).

З тых часоў духоўная нацыянальная культура стала нашым галоўным прафесійным інтарэсам. Трыццаць гадоў пад яркім светачам духоўнасці і працягваецца рух выдавецтва. Творчы патэнцыял калектыву прыцягвае творчых людзей: пісьменнікаў, навукоўцаў, мастакоў, кампазітараў... У выніку здзяйснююцца выдавецкія праекты, якія ўносяць

дастойны ўклад у скарбніцу кнігавыдавецкай галіны. Многія з іх адзначаны ўзнагародамі, у тым ліку Міністэрства інфармацыі, Міністэрства культуры, Міністэрства абароны, Беларускай праваслаўнай царквы, Мінгарвыканкама, прадпрыемстваў, арганізацый, а таксама міжнародных і рэспубліканскіх конкурсаў «Мастацтва кнігі». Супрацоўнікі ўзнагароджаны нагрудным знакам «Выдатнік друку», граматамі, дыпламамі. Праз прызму прафесійнага вопыту і на прыкладзе выдавецтва «Чатыры чвэрці» магу ўпэўнена сцвярджаць: асобна ўзятае прадпрыемства ў нашай краіне здольна развівацца на поўную моц, прыносіць карысць народу, будаваць жыццё для наступных пакаленняў.

— Як лічыце, што змянілася ў выдавецкай дзейнасці за гэтыя трыццаць гадоў?

— Адбыліся вельмі значныя перамены. У снежні 2012 года быў прыняты Закон Рэспублікі Беларусь «Аб выдавецкай справе», які вызначаў асновы выдавецкай справы, напрамку дзяржаўнай палітыкі ў сферы выдавецкай дзейнасці. У 2023 годзе Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь быў падпісаны новы Закон «Аб змяненні ў Закон аб выдавецкай справе ў Рэспубліцы Беларусь», які меў на мэце абарону нацыянальных інтарэсаў у сферы выдавецкай дзейнасці.

З'яўленне такіх дакументаў станоўча адбілася на рабоце выдавецкіх структур і галіны ў цэлым. Але хоць і праходзілі часы нядобрасумленны выдаўцоў, што шчыравалі ў так званыя ліхія 1990-я, і дэфіцыту патрэбнай кнігі ўжо было ў разы менш, чым раней, але ж прысутнічала патрэба ва ўдасканаленні прававога рэгулявання дзейнасці. Праводзілася дзяржаўная рэгістрацыя выдаўцоў, вытворцаў і распаўсюджвальнікаў друкаваных выданняў, былі вызначаны крытэрыі, якімі вылучаюцца сацыяльна значныя выданні, што дапамагала камплектаванню фондаў бібліятэк патрэбнымі кнігамі.

На той час існавала праблема дэфіцыту прафесійных кадраў. Хто хоць аднойчы сутыкаўся з выдавецкай справай, ведае, якая напружаная, нябачная іншым работа патрабуецца, каб выйшла кніга, годная, якасная. І ў яе стварэнні важнымі з'яўляюцца не толькі тэкст, напісаны творцам, яго натхненне, талент, але і самаадданая праца многіх кваліфікаваных, кампетэнтных рэдакцыйных спецыялістаў. Вопытныя рэдактары старой школы ўжо адышлі, таму новыя маладыя кадры былі патрэбны. Раней у Савецкім Саюзе спецыялістаў рыхтавалі ў Маскве і Львове. Цяпер пра іх сталі клапаціцца і ў Беларусі: ВНУ, каледжы пачалі выпускаць добрую падмогу для выдавецтваў і паліграфічных прадпрыемстваў, адкрываючы перспектывы развіцця.

Дарэчы, у наша выдавецтва сістэматычна звяртаюцца кіраўнікі навучальных устаноў з прапановамі прыняць на практыку студэнтаў з профільных спецыяльнасцей. Толькі за 2024 год мы прынялі больш за два дзясяткі навучнцаў.

Фота Уладзіміра Пяўлава.

Сталі ўжо традыцыяй тэарэтычныя заняткі ў выдавецтве на тэму «Кнігавыдавецкая справа» і выкананне практычных заданняў. Канешне, найлепшых запрашаем працаваць у нас, бо папяровай кнізе жыць вечна.

— Па вашым меркаванні, што важнага зроблена ў Беларусі для развіцця беларускай літаратуры і культуры наогул?

— У 2016–2020 гг. выконвалася праграма «Культура Беларусі», якая закрывала ўсе ўстановы, арганізацыі, звязаныя з гэтай сферай дзейнасці: клубы, бібліятэкі, музеі, тэатры, цэнтры народнай творчасці і інш. Вынік праведзеных мерапрыемстваў — новыя дасягненні, новыя планы і, відавочна, крокі наперад. Створаны пры НАН Цэнтр даследавання беларускай культуры, мовы і літаратуры рыхтуе ґрунтоўныя навуковыя працы, асвятляе стан культуры, мовы і літаратуры, праводзіць міжнародныя канферэнцыі, семінары, дзе абмяркоўваюцца насамрэч праблемы сённяшняга часу, прапаноўваюцца ініцыятывы, скіраваныя на захаванне і папулярнасцю роднай мовы. Гэта дзейная падмога для прафесіяналаў.

У аб'яднанні найлепшых літаратурных сіл, безумоўна, галоўная роля належыць Саюзу пісьменнікаў Беларусі. Творы актуальнай тэматыкі напаяняюць старонкі літаратурных часопісаў і газет.

Галоўная задача выдаўцоў — выбар таленавітых пісьменнікаў для асвятлення найбольш цікавых чытачу тэм, падзей, герояў, якія ў сваіх творах даходліва паказваюць здабыткі сённяшняга часу. Працуючы са сваімі аўтарамі, мы разам з імі заўсёды знаходзім выйсце з тых сітуацый, дзе ў кнізе нельга абысціся без паказу негатыўных з'яў жыцця, робім падказкі ўдумліваму чытачу для правільнага ўспрымання падзей.

Першы спажывец і партнёр у папулярнасці кнігі — бібліятэкі краіны. Заўсёды яны былі флагманамі ў захаванні гістарычнай памяці і папулярнасці ведаў, у тым ліку пра гераічны подзвіг народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

— Наколькі няпроста папулярнаваць і рэалізоўваць папяровую кнігу цяпер? Што робіцца ў гэтым кірунку ў нашай краіне?

— Папулярнаваць і рэалізоўваць папяровую кнігу ніколі не было лёгка. Гэта асобны кірунак у дзейнасці любога выдавецтва. Нездарма ж створаны аддзелы маркетынгу. Яны розныя па колькасці супрацоўнікаў — у залежнасці ад магчымасцей арганізацыі. Туды падбіраюць адказных і сумленных людзей, якія добра ведаюць асартымент, аўтараў,

могучь даць сваю характарыстыку кнігі спажывцу. Але ж не толькі маркетынгавая служба займаецца такім важным пытаннем, гэта клопат і галоўнага рэдактара, і рэдактара, а па вялікім рахунку, усіх супрацоўнікаў, бо, як у прымаўцы, «адной рукой у далоні не запляскаеш». Планаецца на перспектыву цыкл мерапрыемстваў, накіраваных перш за ўсё на пошук цікавых тэм і аўтараў, а таксама даследаванне стану кніжнага гандлю, стасункі з бібліятэкамі. Такая праца мацуе фундамент, на якім потым будуюцца прасоўванне новых выданняў.

У краіне штогод праводзяцца маштабныя мерапрыемствы, такія як, напрыклад, Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш, якая будзе праходзіць у 2025-м ужо 32 раз. Арганізаваная заўсёды на высокім узроўні, яна дае шмат магчымасцей і выдаўцам, і кніжнаму гандлю, і звычайнаму прыхільніку чытання. Пачэсна прыняць у ёй непасрэднымі ўдзел: прадставіць свае навінкі, зладзіць аўтограф-сесію пісьменнікаў. На форуме выдавец можа знайсці новых аўтараў, у тым ліку і з іншых краін, пазнаёміцца з дасягненнямі калег, падзяліцца ўласным вопытам, паўдзельнічаўшы ў круглых сталах, семінарах.

Любую новую кнігу трэба папулярнаваць — прадстаўляць на розных пляцоўках краіны, выкарыстоўваючы сучасныя формы і метады прасоўвання. Асобная роля адводзіцца прэзентацыям кніг, сустрачам з чытачамі ў бібліятэках, рэгулярнаму інфармаванню пра кнігі ў СМІ, на сайце, у інтэрнэт-магазіне. Тады і рэалізацыя ідзе паспяхова.

— Ад пісьменнікаў час патрабуе выказацца публічна на актуальныя тэмы, але даць глыбокую ацэнку гісторыка-палітычных працэсаў, асэнсаваць падзеі сучаснасці творцам больш звыкла на паперы. Ці ёсць такая магчымасць, нейкая новая серыя кніг у вашым выдавецтве?

— Упэўнена магу адказаць, што пісьменнік, які здольны абгрунтаваць сваю грамадзянскую пазіцыю, даць ацэнку падзеям на сучасным этапе, можа выкарыстаць для гэтага любы жанр: верш, аповяданне, аповесць, раман. Гэта зрабіць даволі проста праз тэму, сюжэт, дыялогі і г. д. У вусны герояў твора ў прастай і даступнай форме аўтар укладае тое, што хоча данесці да людзей. Такіх кніг у нас дастаткова. Гэтым патрабаваннем адпавядаюць існуючыя серыі, што ўжо напрацавалі аўтарытэт і павагу, як, напрыклад: «Нашы духоўныя каштоўнасці», «Культурная спадчына Беларусі», «Дзеці вайны», «Малая радзіма», «Асоба і час», «Сучасная проза», «Бібліятэка лаўрэатаў Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі», «Мінскія маладыя галасы» і іншыя. Таму пра новую серыю яшчэ не задумваліся, але дзякуй «ЛіМ» за напамін і падказку.

— На сайце вашага выдавецтва змешчаны цытаты класікаў. Сярод іх — словы Янкі Брыля: «Не хочаце прызнаць, што я працую, дык думайце, што я маюся — Слову». Асабіста для вас ствараць кнігу — святая справа?

— У 2021 годзе выйшла кніга «Ліліяна Анцух: «Не лічыць крокі свае...» у серыі «Асоба і час» аб выдавецтве «Чатыры чвэрці». У ёй ёсць маленькі раздзел, прысвечаны і мне — асобе, пра якую ідзе гаворка. Ён мае назву «Можна працай назваць, а лепш — лёсам...». Гэта пра мяне. Кожны дзень дзякую Богу за прызначэнне — служыць Яе Вялікасці Кнізе. Імкнуся выканаць Яго волю. Веру, што менавіта Ён пасылае ў дапамогу разумных, таленавітых, працавітых, добрых — сапраўдных людзей.

Гутарыла Ірына ПРЫМАК
Поўны тэкст інтэрв'ю чытайце на сайце zviazda.by

Талент і майстэрства

У кагорце беларускіх літаратараў ХХ стагоддзя адно з першых месцаў належыць Івану Чыгрынаву — народнаму пісьменніку Беларусі, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі БССР і Літаратурнай прэміі Аляксандра Фадзеева, вядомаму дзяржаўнаму і грамадскаму дзеячу: у складзе дэлегацыі БССР удзельнічаў у рабоце XXXIII Генеральнай асамблеі ААН, выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, узначальваў Пастаянную камісію Вярхоўнага Савета БССР па нацыянальных і міжнацыянальных пытаннях. Быў старшынёй праўлення Беларускага фонду культуры, галоўным рэдактарам часопіса «Спадчына».

Іван Чыгрынаў.

Як і многія пражытыя, пачынаў творчы шлях з вершаў. Асобныя з іх публікаваў у касцюковіцкай раённай газеце «Ленінскі прызыў» яшчэ школьнікам. Студэнтам друкаваўся ў «Чырвонай змене». Але першакурснікам ужо дэбютаваў і ў часопісе «Полымя» («Сон трактарыста», 1952, № 12). Як дакладна заўважыў Уладзімір Гніламедаў, «<...> юнацкія вершы І. Чыгрынава паводле сваёй сюжэтнай будовы і апавядальнай манеры, насычанасці дэталі — цяпер гэта асабліва заўважна — абяцалі будучага пражытка».

Не мог адчуваць гэтага і сам Іван Гаўрылавіч. Узяўся за напісанне так званых «мясцовых быляў», якія ў пачатку 60-х гадоў мінулага стагоддзя прапаноўваў касцюковіцкай раёнцы — яна ўжо называлася «Сцяг камунізму». У аснову гэтых твораў ляглі паданні, легенды, запісаныя ў час вандроўкі па раёне. У тым ліку ад свайго дзеда Каянава. З яго аповеду нарадзілася і апавяданне «Цар і мой пращур». Але першай сур'езнай заяўкай як апавядальніка стала дакументальная аповесць «Тайна адной экспедыцыі» пра вядомага палярнага даследчыка Саламона Аўгуста Андрэ.

Сам, праўда, пачаткам сваёй літаратурнай дзейнасці лічыў апавяданне «Праз гады», сюжэтна звязанае з пачаткам Вялікай Айчыннай вайны. У аснове яго — пачутае ад лесніка Даўгалёва. Яно, па сутнасці, і вызначыла далейшыя кірункі творчасці. Пісаў шмат на розныя тэмы, але асноўнай праблематыкай яго прозы стала ўсенароднае змаганне з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Пры гэтым закранаў аспекты, да якіх мала хто звяртаўся. Што добра відаць з аднаго пазнейшага яго інтэрв'ю: «Некааторым людзям, у тым ліку і крытыкам, здаецца, што патрыятызм — гэта калі выйшаў на вуліцу і крыкнуў «ура!». Не, патрыятызм у часе вайны, асабліва ў часе акупацыі, — гэта нешта зусім іншае. Патрыятызм — гэта духоўны свет народа». Спасціжэнню гэтага свету на вайне і аддаваў першаступенную ўвагу, пачынаючы з апавяданняў і паступова пераходзячы да раманаў, за напісанне якіх узяліся і дзеці вайны, у прыватнасці Алесь Адамовіч, Віктар Казько, Іван Пташнікаў...

Гэтым правілам кіраваўся і рыхтуючы да друку сваю першую кнігу «Птушкі ляцяць на волю». На агульным фоне не губляецца апавяданне «Праз гады». Аднак свайго роду запеўкай стала іншае — «Бульба», дзе вяртанне ў ваеннае маленства. У 1967-м, праз два гады, выйшаў другі зборнік апавяданняў «Самы шчаслівы чалавек», названы па адным з твораў. У шостым нумары часопіса «Маладосць» за 1965 год яго значыцца як «Першы бой». Для галоўнага героя гэта была сапраўды першая сутычка з ворагамі, якія перайшлі савецкую граніцу, «і яго хвалявала і радавала тое, што і ён, Аляксей Балаш, чырвонаармеец другога батальёна трыста сорака чацвёртага палка, мае непасрэднае

дачыненне да сённяшніх падзей. На душы, нягледзячы на шматлікія раны, было хораша, і Аляксей адчуваў сябе, можа, самым шчаслівым чалавекам».

Ужо аднаго гэтага твора дастаткова, каб лічыць Івана Чыгрынава адным з самых таленавітых нацыянальных апавядальнікаў. Але і потым ён не развітваўся з гэтым жанрам. Аднак не магло не сказацца і тое, што пазней прыкмеціла крытык Валянціна Локун: «Малая проза І. Чыгрынава дае ўсе падставы гаварыць пра пісьменніка як пра апавядальніка з эпічным светаадчуваннем, з эпічным бачаннем і ўспрыманням». Таму і захацелася яму перайсці да іншых жанраў.

Спачатку думаў, па яго прызнанні, напісаць «зімовую аповесць».

Пасля замахнуўся на раман. Ішоў ад таго, што шмат у творах іншых пісьменнікаў не задавальняла: «У іх хапала шмат чаго, але жывога жыцця, жывых людзей не хапала... Мне, вядома, не хочацца нікога прыніжаць, як не хочацца і сябе выстаўляць, але адчуванне такое ў мяне было. Не было б, пэўна, мележаўскага рамана (маюцца на ўвазе «Людзі на балоце». — А. М.), не было б у мяне і такога адчування, але яно прыйшло, і я ўзяўся за гэтую справу. Я пачаў думаць, а пасля і ўзяўся пісаць «Плач перапёлкі», баючыся — што з яго выйдзе з гэтага рамана».

Амбіцыйная задума? А чаму і не? Гэты твор быў напісаны з гонарам за родную Беларусь. Адначасова з усведамленнем, як шмат давалася перажыць нашаму народу ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Са з'яўленнем «Плачу перапёлкі» ў беларускай літаратуры назаўсёды прапісаліся Верамейкі, як тыя ж Курані Івава Мележа, а галоўныя героі Радзівон Чубар і Дзяніс Зазыба сталі па-сапраўднаму народнымі характарамі, якіх не збытаеш з іншымі персанажамі.

Працягам «Плачу перапёлкі» стаў раман «Апраўданне крыві». Сюжэтна пабудова твора засталася ранейшай. Іван Гаўрылавіч прытрымліваўся хронічнасці ў адлюстраванні падзей, толькі, кажучы словамі Таццяны Шамякінай, «хроніка тут своеасабліва». Па-першае, раманы час сцягнуты. У першай кнізе дзеянне адбываецца на працягу некалькіх тыдняў, а ў другой ужо сціскаецца да некалькіх дзён, затое пры гэтым узрастае нагрузка іншых структурна-стылёвых элементаў. Па-другое, сутыкненне жыхароў вёскі Верамейкі з немцамі аказваецца

кульмінацыяй усёй дылогіі, кульмінацыяй, размешчанай насуперак, здавалася б, усім правілам сюжэтна-кампазіцыйнага будавання, якраз пасярод дзеяння».

Персанажы, якія, не пабаюся гэтага параўнання, сталі часткай яго жыцця, па-ранейшаму не адпускілі Івана Гаўрылавіча. Тых, каго любіў, як бы прымерваў да сябе, успрымаў так, бы сам дзейнічаў у гэтых абставінах. Каго асуджаў, таксама падаў не аднабакова. Стараўся разабрацца, у чым прычына з'яўлення фашысцкіх прыслужнікаў. Гэта асабліва заўважана ў трэцім рамане «Свае і чужыя». Хоць сустракаешся з ужо знаёмымі Чубарам і Зазыбам, а цэнтрабежная сіла твора ўвесь час прыцягвае да Верамеек, прасторавыя межы значна пашыраюцца.

Паказваючы першыя крокі партызанскага атрада, Іван Чыгрынаў спачатку глядзіць на падзеі вачыма яго камандзіра Нарчука, а потым — камісара Баранава. І нават радавых байцоў. Прысутнічае яшчэ і важны позірк збоку. Гэта голас самога аўтара. Ён не заўсёды гучыць ва ўнісон з развагамі персанажаў, але надае раману канцэптуальнае гучанне, а значыць, і з'яўляецца вырашальным для вызначэння магчымага развіцця падзеі. Раманам «Свае і чужыя» ён збіраўся завяршыць «верамейкаўскі цыкл»: «Што будзе далей вядома: Вялікая Перамога ў маі 45-га... Прадаўжаць далей не мае сэнсу».

Тым не менш трылогіяй не абмежаваўся. У 1992 годзе быў апублікаваны чацвёрты раман «Вяртанне да вiны». Тут не проста даецца спасціжэнне гэтага паняцця персанажамі. Асабліва ў ваенныя

раманы таго ж Івана Новікава «Руіны страляюць ва ўпор» і «Дарогі скрыжаваліся ў Мінску». У іх праўдзіва адлюстравана барацьба ў акупаваным Мінску з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Але сапраўднае драматургічнае майстэрства да яго прыйшло, калі ўзяўся за інсцэніроўку свайго рамана «Плач перапёлкі». Праўда, аб інсцэніроўцы можна гаварыць умоўна, бо ў народнай драме, а такую назву ён даў свайму драматургічнаму твору, захаваны асноўныя сюжэтныя лініі, дзейнічаюць ужо вядомыя персанажы. Аднак, як таго і патрабавала тэатральнае дзеянне, па сутнасці, быў напісаны новы твор на ўжо вядомым матэрыяле.

Спектакль прыхільна сустрэлі і глядачы, і крытыкі. А паколькі ў Маскве якраз праходзіў чарговы партыйны з'езд, яго прапанавалі на Усеаюжны агляд і адзначылі прэстыжнай прэміяй. Неўзабаве ў брэсцкім тэатры паставілі «Свае і чужыя». Іван Гаўрылавіч інсцэніраваў і шэраг сваіх апавяданняў (спектакль «Дзівак з Ганчарнай вуліцы» ў Тэатры-студыі кінаакцёра ў Мінску). А ў 1988 годзе адна за адной з'явіліся тры арыгінальныя п'есы. Дзве з іх — «Следчая справа Вашчылы» і «Звон — не малітва» — прысвечаны нацыянальнаму мінуламу. Гэта знайшло працяг у п'есе «Прымак» і драматургічнай аповесці «Брат караля». Творы блізкія між сабой асноўнымі сюжэтнымі лініямі. Ды і галоўныя персанажы адны і тыя ж, прытым рэальныя гістарычныя асобы: Ягайла, Вітаўт, Соф'я Гальшанская, Іван Друцкі...

Выбарам галоўнага героя вылучаецца драма «Савіцкі». Гэта той самы, якога пражытыя «беларускім Дуброўскім». Першым на яго звярнуў увагу Уладзімір Мехай: «Хто вы, Аляксандр Савіцкі?»

Асноўная канва драмы Івана Чыгрынава таксама трымаецца на дакументальнай аснове. Але ён не надта прывязваўся да канкрэтных фактаў. На прыкладзе Савіцкага спрабаваў (і гэта яму ўдалося) паказаць, наколькі больш складаным і рознабаковым быў рэвалюцыйны рух у царскай Расіі, у тым ліку на тэрыторыі Беларусі, чым дзесяцігоддзямі падавала яго афіцыйная ідэалогія.

А ў трагічным гратэску «Ігракі» ўдала ўлоўлены асноўныя моманты дыпламатычнай барацьбы, што вялася паміж Савецкім Саюзам і фашысцкай Германіяй напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны. Іван Чыгрынаў напісаў і такія драматургічныя творы, як драматычная фантазія на чэрныбыльскую тэму (аўтарскае вызначэнне жанру) «Хто вінаваты», п'еса «...Зайграй, хлопча малы», дзе пісьменнік задумваўся над лёсам Паўлюка Багрыма.

Яго талент пасляхова развіваўся ў розных жанрах: выступаў і ў галіне публіцыстыкі і літаратурнай крытыкі. Гэта відаць, у прыватнасці, з кніг «Новае ў жыцці, новае ў літаратуры» і «Паміж сонцам і месяцам». Усё, што ні напісаў, пазначана талентам, самім Усявышнім дадзеным. Шкада толькі, што жыццёвы шлях быў нядоўгім: нарадзіўся 21 снежня 1934 года, памёр 5 студзеня 1996-га. Таму шмат з задуманага і не паспеў ажыццявіць. Ды і апошні свой раман «Не ўсе мы згінем», што і стаў завяршэннем яго пенталогіі, пісаў ужо цяжка хворы. Сшытак з завершаным чарговым раздзелам праз мяне адразу перадаваў машыністцы рэдакцыі часопіса «Полымя».

Алесь МАРЦІНОВІЧ

гады, калі дзейнічаюць свае законы, якія часам не стыкуюцца з маральнымі атрыбутамі. Аднак нездарма кажуць: «пути господни неисповедимы». Працуючы над пятым раманам, Іван Чыгрынаў успомніў першапачатковую назву чацвёртага — «Не ўсе мы памром».

Крыху ўдакладніў яе, і з'явіўся раман «Не ўсе мы згінем», што заканчваецца партызанскім парадом, які Дзяніс Забыта «пабачыў, стоячы недалёка ад трыбуны, дзе знаходзіліся Чарняхойскі, Панамарэнка...». Важнасць гэтага твора і ў тым, што Іван Гаўрылавіч закранаў тэму калабарацыянізму. У першую чаргу дзкуючы псіхалагічна выверанаму вобразу сына Дзяніса Зазыбы Масея.

Не чужой была Івану Чыгрынаву і драматургія. Да гэтага жанру ён падступаў паступова. Пэўны вопыт прыдбаў, калі разам з Іванам Новікавым працаваў над сцэнарыем шматсерыйнага тэлевізійнага мастацкага фільма «Руіны страляюць...», у аснову якога пакладзены

Адчуць сябе жывым

Ужо напачатку снежанскае «Польмя», запланаваны змест студзенскага на 2025 год, а мы з «ЛіМам» яшчэ не прабегліся па лістападаўскім літаратурна-мастацкім «цаліку»! Ледзьве не галопаем сёння будзем даганяць такі спрытны ў сваіх здольнасцях уцякаць ад людзей здрадливы час. Проза, паэзія, успаміны, архіўныя навінкі, навуковыя здагадкі, рэцэнзіі — усяму пералічанаму ёсць месца на старонках значнага для сферы літаратуры і навукі аб ёй часопіса.

і надзею, і веру, і шчасце, выліваючыся ў то ледзь улоўнае, то ўсеахопнае ўнутранае трапятанне.

Станіслаў Валодзька ў нязначнай «Вяртанне» адступае ад тэмы кахання, разважаючы пра тое, што набывае вагу з узростам — важнасць блізкіх і родных, асуджанасць чалавека іх паступова «страчваць» на працягу жыцця. А ў прысвечаным «Т.» вершы думка аб тым, каб зазірнуць на агенчык да некага, абарочваецца ў свядомасці лірычнага героя асацыяцыйны ўсяго чалавечага жыцця на зямлі з такім візітам:

*За ўсё тое, што маю,
Шлю ў вышыні хвалу я,
Што, нібы — на агенчык,
Заглянуў на Зямлю я...*

Людміла Рублеўская працягвае распачаць ў папярэднім нумары алхімічна-філалагічны раман «Запавет Фаўста», паглыбляючыся ў абставіны жыцця герояў і загадкі. У рамане цытуюцца філосафы, літаратуразнаўцы і нават, каб «падсвятліць» атмасферу часу, пра які апавядаецца, гучаць вершы — гэта выдае абазнанасць пісьменніцы, шырыню яе зацікаўленіяў. Развіваецца паралельна некалькі падзейных галін: адна — у радавым маентку Роўбаў, дзе пачынае адбывацца нешта незвычайнае, другая — у высілцы, дзе марнавалі жыццё найлепшыя прадстаўнікі нацыі. Аўтар разважае пра два тыпы паводзін асобы пры затрыманні ў тыя страшныя часы: «Напачатку, калі чалавека толькі арыштоўвалі, і ён яшчэ сам не мог на верыць, што такое адбылося, і гэта надоўга, — яму карцела падрабязна распавесці пра сваю чысціню. (...) Спавядаўся, абуралася, паўтараў шматкроць адно і тое ж... Пакуль не біла па галаве ўсведамленне: ніхто не пачуе, не дапаможа і выйсця няма. Наадварот — кожнае вымаўленае імя, кожная расказаная падзея могуць быць вывернутымі, вычваранымі і выкарыстанымі супраць яго і іншых. Тады чалавек замаўкаў. Праз нейкі час — ці навучаны вопытнымі зэкамі, ці сваёй галавой дайшоўшы — прыдумваў бяспечныя павярхоўныя формалы пра сваё жыццё, каб і «ўпісацца», і не сказаць нічога важнага».

Жанна Міус выступае з апавяданнем «Спакой крынічны», у якім стварае карціну вандруйкі выхаднога дня, арганізаванай інтуітыўна. Паказваючы адпаведную атмасферу, пісьменніца вучыць нас ісці за сваімі спантанымі жаданнямі, якія пры адпаведных абставінах здольны прывесці да нечага прыгожага і напоўніць святлом.

Саша Тэмлейн прапаноўвае два празаічныя творы: «Вецер і дзяўчына» і «Дазвольце, я налью вам кавы». Іх гераіні, падобна, уяўляюць абагулены вобраз ідэальнай дзяўчыны, якая прысутнічае ў свядомасці аўтара. Псіхалагі кажуць, што ў кожным з нас жывуць структуры «ўнутранага мужчыны» і «ўнутранай жанчыны», якія павінны цягам жыцця прыйсці ў раўнавагу, надаўшы асобе цэласнасць. Аўтар, падаецца, у ахутаных містычным творах набліжаецца да сваёй «ўнутранай жанчыны»...

Даследчыца Зоя Трацяк у навуковай публікацыі «Мадэрнісцкія наратыўныя стратэгіі ў беларускай літаратуры пра Першую сусветную вайну» робіць агляд асноўных прыёмаў і спосабаў апавядання ў 1920—1930-я гг. Адсылкі да тэкстаў беларускіх празаікаў дазваляюць давесці, што «дасягненні сацыялістычнага рэалізму і мадэрнізму ўтвараюць кампліментарнае адзінства». Нягледзячы на ідэалагічную абумоўленасць, пісьменнікі не былі ізаляваны ад агульнаеўрапейскага літаратурнага працэсу.

«Польмя» толькі завяршыў публікацыю дзённікавай прозы «Божы Дар», а ў гэтым нумары ўжо змешчаны артыкул Аляксандра Бязозкі «Спавядальна-аўтабіяграфічная проза Георгія Марчука: штрыхі да творчага партрэта пісьменніка». У тэксце аналізуецца не толькі апошні надрукаваны твор, але і шэраг іншых падобнай жанрава-стыльвай скіраванасці. Аўтар звяртае ўвагу, што «Г. Марчук дазваляе чытачу заглянуць у ўласную творчую лабараторыю, дзе ўтрымліваецца адкрытая і шчырая інфармацыя, якая адлюстроўвае яго індывідуальнае разуменне ўласнага прызначэння ў літаратуры».

Тамара Аўсяннікава ў артыкуле «Метрыка-рытмічны асаблівасці паэзіі Яўгеніі Янішчыц» спрабуе ў нечым пановаму зірнуць на некаторыя творы паэты, «ускрываючы» сапраўдную прыгажосць шчырых, эмацыянальных радкоў, што першапачаткова не заўсёды заўважалася крытыкамі і нават расцэньвалася як недахоп верша.

Даследчык Эмануіл Іофе ў юбілейнай публікацыі «Ён быў і застаецца аўтарам тэксту дзяржаўнага гімна Беларусі. Да 125-годдзя з дня нараджэння Міхаса Клімковіча» расказвае беларусам пра чалавека, імя якога згадваецца нячаста. Гэта ідзе ў разрэз з тым, што было зроблена згаданай асобай і што дагэтуль застаецца ўнёскам у культуру. М. Клімковіч з'яўляецца пісьменнікам з немайлой творчай спадчынай, але пры гэтым яго імя нідзе не ўвекавечана, у сувязі з чым аўтар самім сваім тэкстам звяртаецца да тых, на каго ўскладзена пачэсная місія дбаць пра ўшанаванне.

Таццяна Шамякіна распачынае ў нумары свае ўспаміны «Савецкая моладзь у парадаксальныя 1960-я», дзе расказвае пра атмасферу выхавання ў сям'і пісьменніка Івана Шамякіна і савецкія часы ўвогуле. У фокусе — параўнанне цяперашняга і былога, хоць апошняе падаецца не статычна, а ў дынаміцы — аналізуецца змены, якія адбываліся з прыходам да ўлады, напрыклад, Мікіты Хрушчоў. На фоне палітычных падзей праступаюць абрысы быту: ад сістэмы навучання да звычлай ежы, прычым Т. Шамякіна выказвае асабістае стаўленне да апісанага: напрыклад, агітуе за школьную форму, якая настройвае на адукацыйны лад. Аўтар развенчвае перыяд «адлігі», крытыкуе тагачасную палітыку і называе прычыны, па якіх Савецкі Саюз знік з карты: «Улады Савецкага Саюза не змагі выпрацаваць мадэль будучыні і стратэгію руху да яе, не ведалі, як выхоўваць народ, ведучы яго да камунізму, які галаслоўна абвясцілі. Ды і камунізм, ва ўяўленні

мяшчана, у тым ліку партнаменклатурных, выглядаў відавочным спажывецкім грамадствам. Для сапраўдных інтэлектуалаў — не ідэал...»

Разважае доктар філалагічных навук і на тэмы, якія надзвычай хвалююць і мяне: квінтэсэнцыя думак Т. Шамякінай — у папярэджанні «не захапляцца візуальнымі кашмарамі ў гаджэтах, кінафільмах-хорарамі. Вось яны дзейнічаюць на псіхіку, вядома, разбуральна. Сузіраць трэба ўсё гарманічнае, убіраць у сябе прыгажосць». Салідарызуючыся з дальнабачнымі думкамі, мушу згадаць, што ў часопісе «Малодосць» бягучага года змешчаны некалькі маіх артыкулаў на тэму прычын і наступстваў празмернай зацікаўленасці сучаснага мастацтва негатыўным бокам жыцця.

Галіна Часлаўская ў публікацыі «Абліччы Цішкі Гартнага» дзеліцца невядомымі старонкамі жыцця Зміцера Жылуновіча. Ён з'яўляецца аўтарам рамана «Сокі цаліны» — аднаго з першых буйных твораў у гісторыі нашай літаратуры. Прыведзеныя «пажаўцелья аркушыкі — сведкі агульнанароднай трагедыі», з якіх Ц. Гартны паўстае як адданы справе чалавек шырокай душы і трагічнага лёсу.

Краязнаўчая рубрыка прадстаўлена публікацыяй «На небе народнага жыцця...», у якой змешчана гутарка Аляся Карлюкевіча з Алесем Хітруном, асобай вядомай на Гродзеншчыне не толькі зробленай працай па папулярнаму ведаў пра знакамітых асоб рэгіёна, у прыватнасці Валянціна Таўлая, але і сваёй захопленасцю, імпэтам, з якімі падыходзіць да справы жыцця — ушанавання дзеячаў культуры Беларусі.

Публікацыя Пятро Жаўняровіча «Словы ад святла душы» прысвечана выхаду кнігі «Прыгаршчы светлых згадак» аўтарства асобы неардынарнай і шматграннай — Вячаслава Рагойшы, доктара філалагічных навук, прафесара, паэта, эсэіста і перакладчыка. Кнігу «Прыгаршчы...» можна падзяліць на часткі: першая — аб найбліжэйшым коле, другая — аб вядомых людзях, з якімі дзяліліся навуковымі клопатамі. Рэцэнзент пераконвае, што «кожнае імя ў спісе вартае апісання ў асобным вялікім артыкуле, але аўтарскі погляд выхоплівае са стасункаў самыя важныя моманты, якія дапамагаюць чытачу адшукаць новыя грані ў жыццямі таленавітых творцаў».

Надзея Парчук у рэцэнзіі «Вялікае Палескае Міжрэчча» ў асэнсаванні берасцескага пісьменніка» расказвае пра кнігу чалавека, выданні якога ёй ужо даводзілася рэцэнзаваць — Аляксандра Валковіча. Гэтым разам чытачу прапаноўваецца зазірнуць у зборнік эсэ, замалёвак, нататак «День шэпота трав», які абяцае паглыбленне і ў рыбаляўства, і ў філасофію, і ў народжаныя самім жыццём апавяданні. Многае з выкладзенага запісана са слоў бацькоў, знаёмых, але ёсць у кнізе і непасрэдна аўтарскі досвед.

Міхась Сліва ў рэцэнзіі «Люстэрка творчых дасягненняў» знаёміць чытачоў з выдадзеным у Мазыры альманахам «Літаратурная Гомельшчына», прысвечаным Году міру і стваральнай працы, Году сучаснай патрыятычнай літаратуры на Гомельшчыне. Ёсць у выданні месца і матэрыялам з літаратурнага жыцця рэгіёна, і вершам, і прозе, і звесткам пра аўтараў, якія ўжо пайшлі з жыцця. Чытачы альманаха змогуць пазнаёміцца з творами пераможцаў шматлікіх літаратурных конкурсаў, а ў якасці сапраўднай «разынка» будучы кляпатыва размешчаныя выдаўцамі малюнкі вучняў розных навучальных устаноў вобласці, створаныя па матывах твораў паэтаў і празаікаў.

Наталля БАХАНОВІЧ

*Шкадаваў князь, што ў скрусе і гневе
Загадаў мост дзіравы
над рэчкай спаліць,
На няўдаліцу-няньку сабак напусціць,
А вазіцу навесіць на дрэве —
Так загублены ўмомант былі
тры жыцці.*

У нязначнай Івана Карэнды заяўляецца: «Музыка льецца і сэрца п'яе...». І гэта сапраўды так: тэма кахання ў розных яе варыяцыйных гаспадарыц у вершаваных радках. Асабліва не адпускае лірычнага героя самае першае пачуццё і той факт, што запаветнае «кахаю» давялося сказаць зусім іншай жанчыне, хоць гэта было таксама шчыра.

Нагалья Святлова ў падборцы «Дотык на досвітку» не менш паглыблена ў тэму кахання, якая, падаецца, праступае нават у звычайна насычанай філасофіяй кароткай усходняй форме. Асацыяцыйно з ёю пісьменніца сама падказвае чытачу напрыканцы твора:

*Соль тваіх слоў —
мае новыя словы,
як плён каваля
для новай падковы,
як парастак дрэва,
цагліна ад Крэва,
як неба для чайкі,
як думка для хайку.*

Чаму каханне так моцна хвалюе паэтаў і чалавека ўвогуле? Відаць, таму, што як пачуццё экзистэнцыяльнае прапаноўвае самы кароткі шлях адчуць сябе жывым. Мы забываемся пра абавязковасць досведу вольнага эмацыянальнага «пражывання» штодзённасці, абцяжараныя праблемамі, аднак ці не таму і існуюць паэты, каб нагадваць пра важнае? Каханне яшчэ і садзейнічае духоўнай перамоце над праявамі адмоўнага, негатыўнага, жажлівага, без якіх на зямлі не абыходзіцца, але якія — пад наплывам магутнага пачуцця — робяцца няважнымі. Яно дае і асалоду, і радасць,

Гімны і малітвы

Мяне пакарыла паэзія са зборніка Алесь Казека «Песня роднай зямлі» (Мінск, «Мастацкая літаратура»). Ужо на першых старонках выразна адчуваецца тое, што спецыялісты называюць пластыкай мовы. Яе магнетызм, яе чароўныя ўніверсальныя звароты падкупляюць і быццам вабяць усё далей і глыбей на тэрыторыю аўтарскай свядомасці і па-майстэрску пабудаванага ёю паэтычнага свету.

Адным з шырока распаўсюджаных на прасторы кнігі мастацкіх сродкаў (спецыялісты называюць іх мастацкімі тропамі) з'яўляецца інверсія. Інверсійны стан — калі словы выстройваюцца не ў ідэальнай паслядоўнасці, а ва ўскосным парадку, і, каб найбольш дакладна спасцігнуць сэнс паэтычнага выказвання, патрабуюцца дадатковыя намаганні ўвагі, удумлівасці, дадатковыя назіранні за дынамікай мовы, за яе рухамі, нібыта грацыёзнымі танцавальнымі па. Вось паглядзіце:

*Як аднаведнасці няма
Паміж размоваю і справай —
Глухім раздзелам неўзабаве
Праляжа чужасці сцяна.*

Каб перакласці дадзены тэкст на мастацкую мову без інверсій, паставім словы ў ідэальным парадку: «Як няма аднаведнасці паміж размоваю і справай, неўзабаве глухім раздзелам праляжа сцяна чужасці». Атрымаўся праязічны, эсэістычны, амаль што публіцыстычны тэкст. На гэтым прыкладзе заўважна, як у творчай лабараторыі з аўтарскіх задум нараджаецца, тчэцца мастацкае палатно паэзіі.

А вось яскравы прыклад гімнічнай лірыкі:

*Расцвітай і да ішчасця вядзі за сабой
Свайх верных сыноў працавітыя раці.
Маё сэрца навек застанеца з табой,
Мая Белая Русь. Мая родная маці.*

Паэтам свядома ствараецца ўласцівы гімнам узнёслы, рамантычны настрой. Мова досыць рытмічная, каб быць пакладзенай на музыку і спявацца. І гэта адбываецца ў душы чытача, калі яна адгукаецца на нястрымны душэўны парыв паэта. Вельмі ярка Алесь Казека прымяняе розныя віды метафар. Сустрэкаюцца ўвасабленне, метанімія, сінекдаха — у лабараторыі аўтара багаты інструментальны набор. Не буду падрабязна спыняцца на кожным з інструментаў. Хачу звярнуць увагу на тое, як на авансцэне ўзнікаюць вобразы з духоўнай, біблейскай тэматыкі. Яны актыўна ўключаюцца ў працэс стварэння мастацкай

На стварэнне спецыфічнага настрою, унікальнага натхняльнага эфекту працуе абраная паэтам творчая філасофія магістральнага пазітывізму. Зірніце, наколькі ў гэтым чароўным свеце ўсё светлае і станоўчае: краса дзіўная, абрусы блакітныя, зямля прыгожая, жыццё ішчаслівае. Усё гэта пра нашу рэчаіснасць, пра нас, сапраўдных людзей, працавітых беларусаў. Мату ў працы ўвасабляе яе тоеснасць матыву славы. Фактычна, паводле магілёўскага паэта, паняцці «праца» і «слава» па сэнсе роднасныя, сінанімічныя.

экспазіцыі і набліжаюць пераход ад жанравай формы гімна да іншай фармальнай з'явы:

*Ёсць зямля, дзе Анёлы з блакіту
прадуць
Пражу дзіўнай красы
для нябесных абрусаў.
На зямлі той прыгожай
ішчасліва жывуць,
Праслаўляючы працай яе, Беларусы!*

На стварэнне спецыфічнага настрою, унікальнага натхняльнага эфекту працуе абраная паэтам творчая філасофія магістральнага пазітывізму. Зірніце, наколькі ў гэтым чароўным свеце ўсё светлае і станоўчае: краса дзіўная, абрусы блакітныя, зямля прыгожая, жыццё ішчаслівае. Усё гэта пра нашу рэчаіснасць, пра нас, сапраўдных людзей, працавітых беларусаў. Мату ў працы ўвасабляе яе тоеснасць матыву славы. Фактычна, паводле магілёўскага паэта, паняцці «праца» і «слава» па сэнсе роднасныя, сінанімічныя.

Яшчэ адна жанравая асаблівасць патрыятычнай лірыкі Алесь Мікалаевіч — адычны стыль. Для од уласціва ўзнёслая мова, якая перадае высокія думкі і пачуцці. Паўстала ода ў антычнасці, спачатку ўяўляла сабой песню з шырокім лірычным зместам. Мінулі тысячагоддзі, а ў Алесь Казека яна практычна засталася такой жа. Толькі з папраўкай на рамантызацыю патрыятычных пачуццяў беларуса:

*Жыві, жыві, бясконцасць рання
І прамяністая зара!
Няхай не значыцца змяркання
Жыцця ў лістках календара.
Ты расцвітай, мая Радзіма —
Свабоднай будучыні ўсход!
Адзіны свет, жыццё — адзіна —
Вітаю новага прыход!*

Вось ён, мату ў вечнай вясны як ідэальнага стану для прыроды, яе росквіту, прагрэсу. Ён сімвалічна пераклікаецца з матывамі святла і часу. Шчырасць любоўнага пачуцця настолькі высокая, падкрэслівае паэт, што яна вышэйшая за час, за іншыя ўмовы існавання матэрыі. Таму што любоў да Радзімы набліжае нас да вечнасці.

Ода выкарыстоўваецца аўтарам як далікатны жанравы манеўр, плаўны пераход ад формы гімна (патрыятычнай лірыкі) да духоўнай сферы — жанру малітвы:

*Божа любы! Тужлівыя страты
Перажыць з Табой здолею я!*

*Ад бяды, ашуканства і здрады
Збаві, Госпадзі, людзі Твая!*

*Ойча наш!
І на сэрцы цяпле,
І малітва мацнее ў душы,
І заранак жыцця палымнее,
І зліваюцца ў Слове надзеі:
Божа, людзі Твая зберажы!*

На прыналежнасць да жанравай формы малітвы паказваюць не толькі звароты «Божа», «Госпадзі», але і прыёмы моўнай стылізацыі: «ойча» (а не айцец), «людзі твая» (а не «людзі твае») — даніна павагі сучаснага беларускага паэта да старажытнай, стараславянскай (царкоўнай) мовы. У філалогіі такую з'яву называюць памяццю жанру.

Памяць... Ці ёсць нешта яшчэ больш важнае для паўнаватарскага жыцця чалавека на сваёй зямлі?! Мату ў памяці — знак пераемнасці пакаленняў. Ён з'яўляецца адным з асноўных, фундаментальных для Алесь Казека як для сына і бацькі; як для літаратара, так і для грамадзяніна, грамадскага дзеяча. Гэта яго крэда, голас яго сумлення, яго скрыжалі:

*Як запомніць цябе,
Песня роднай зямлі,
Каб спатолюць спаткання патрэбу?
— А ці можна забыць аб Радзіме,
Калі
Вы душой яе сталі
І хлебам?*

Гучыць складаны дыялог гуманістычнага пачатку з сіламі прыроды. Гэта, зразумела, рыторыка. Але рыторыка незвычайная, магічная — у ёй дух пераўвасабляецца ў матэрыю і, наадварот, матэрыя набывае сэнсы духоўныя, надзвычайныя, пазачасавыя і пазাপрасторавыя тэхнічныя характарыстыкі. Спецыялістамі такія працэсы называюцца метафізікай. А як жа інакш, калі гутарка вядзецца на тэмы перамогі дабрыні, праўды ў цяжкай бітве супраць хаосу, у бітве, якую хоць раз у жыцці вядзе кожны з нас, але далёка не кожны ў ёй перамагае.

І нарэшце песня. Прыкметы песеннага жанру дэкларуюцца творцай адкрыта, нават у назве самога зборніка:

*Напявала мелодыі роднай зямлі
Мне ў дзяцінстве лясная крыніца,
Дзе, як сведка падзей,
Што ў вякі адышлі,
Расцвітае трава медуніца.*

Вобраз песні паўстае ў словах «напявала», «мелодыі». І зноў перад чытачом — мату ў росквіту, працягу жыцця. Вобраз травы медуніцы сімвалізуе перамогу вечнага над часовым, прырытэт сапраўдных каштоўнасцей над фальшывымі. У кнізе прадстаўлены і наглядныя жанравыя формы — верш, паэма, лірычнае прывітанне, паэтычнае апавяданне, успамін. Чаму ж з гэтай палітры наяўных і схаваных жанраў Алесь Мікалаевіч у якасці каменя перапоны (спецыялісты называюць гэта пунктам біфуркацыі) абірае менавіта песню? Песня, як вядома, гучыць, чуецца тады, калі душа чалавечая знаходзіцца на піку сваёй пачуццёвасці, свайго няспыннага эмацыянальнага руху, палёту. У песнях, як правіла, канцэнтруецца народная мудрасць з фальклорных крыніц, намячаецца пошук новых шляхоў, нагод для радасці. Песня — гэта суіснаванне розных відаў мастацтва — слова і музыкі, спалучэнне розных дэталюў — рытму, гармоніі, тэмпературы... Калі спявае чалавек, гэта можа быць шчаслівым збегам акалічнасцей. Калі спявае родная зямля, гэта вынік цяжкай, сумленнай працы, багаты плён сталага змянога жыцця.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК

Чытацкі дзённік
Навума Гальпяровіча

Крык сойкі

Калі чытаю знаёмыя радкі Пімена Панчанкі з верша «Герой», то ізноў пачынаю верыць у нейкую дзівосную і магутную сілу паэзіі: у некалькіх радках змяшчаецца высокі сэнс, паўстае карціна, якую немагчыма апісаць самімі патэтычнымі словамі:

*Злосна сказаў: «Уставай, пяхота!
Мы не на пляжы, а на вайне».
І лёг на змяніны скруткі дроту.
І дзвесце салдацкіх запыленых ботаў
Прайшлі па яго спіне.*

Верш напісаны ў 1943 годзе на фронце, і гэта самы яркі баявы рэпартаж, самая высокая характарыстыка сапраўднага гераізму.

Для Пімена Панчанкі паэзія заўсёды была гэткім баявым рэпартажам, пра што ён ні пісаў. Гэтая вастрыва, часам нават бескампраміснасць выклікалі ў чытачоў і крытыкі розныя пачуцці: ад захаплення да нязгоды, ад роздуму да пэўнага непрыняцця. Але ён, як сведчаць успаміны блізкіх яму людзей, цвёрда стаў на сваім і не надта слухаўся так званых добразычліўцаў.

Чаго варта толькі славыты верш пра родную мову:

*Кажуць, мова мая аджывае
Век свой ціхі: ёй знікнуць пара.
Для мяне ж яна вечна жывая,
Як раса, як сляза, як зара.*

Але ў паэта гэта не меланхолічны сум, не канстатацыя, а сапраўдны асабісты боль:

*Калі ж хто загадае: «Не трэба!» —
Адрачэцца ад мовы народ, —
Папрашу я і сонца, і неба:
Мне не трэба ні славы, ні хлеба,
Асудзіце на безліч нягод...
Толькі месяцаў назвы пакіньце,
Назвы родныя роднай зямлі,
Пра якія з маленства ў блакіце
Бор шуміць і пяюць жураўлі...*

Такіх вострых гарачых радкоў у паэта было нямала. Час нават крыху адсеяў найбольш публіцыстычны разважання і заклікі.

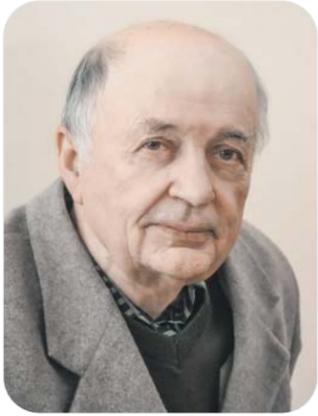
Але не варта, на мой погляд, бачыць у ім толькі гарачага публіцыста і палеміста. Сапраўдны паэт не можа быць без тонкай душэўнай лірыкі:

*Ласы нырнулі ў хмары шэрыя,
Прыкрыўшы голлем птушанят.
А ты смялася, не верыла,
Што будзе дождж, што будзе град.
Углыб, углыб усё імчалася
І за сабой мяне вяла;
Хавала вочы і смялася
І нейкай дзіўнаю была...*

Можна гаварыць пра іншыя шэдэўры паэта, якія трывала ўвайшлі ў падручнікі і дысертацыі, якія часта цытуюць і чытаюць са сцэны, такія як «Сінія касачы», «Крык сойкі» і іншыя. Варта толькі перагартаць старонкі знаёмых яшчэ са школы кніг.

Дарэчы, як сцвярджаюць навуковыя крыніцы, па народных павер'ях сойка — птушка, якая прыносіць лагод і шчасце ў дом. Яе гучны крык лічыўся прадвеснікам важных падзей.

Ці не ў гэтым сакрэт відушчасці і далучанасці да таямніц быцця, якімі вызначаюцца сапраўдныя паэты?

Казімір КАМЕЙША

Чарназём

Дзеці рэк,
І балот,
І лясоў,
Мы не злеплены з гліны.
Мо таму гэтак любім пясок,
Што між пальцаў цячэ
Як вясны гэтай сок,
Праз вякі і хвіліны.

Не пяском залатым наш асытаны лёс,
Залатой ён азьяны саломай.
Мы пльвём цераз персіі твае, жаўтанёс,
Мы шукаем свайго чарназёму.

Покуль дуж і жывы, і шукаеш пакуль,
Ты не плачаш, што ноша цяжкая.
І ў пустэльні гарачай зямнога пяску
Ён, мой плуг, чарназём адишкае.

Ёсць бяссонне. Зямлі і не сніўся спакой,
Хай і цемра вакол, як і дзёгаць густая.

І, відаць, нездарма ў чарназёме начы
Светлы самы карэньчык
жыцця прарастае.

Сняцца сейбіту рунь, красаванне, жніво,
Завяраеца ўсё толькі новым зачынам.
І з дзіцячай рыдлёўкі пясчынак сяйвом
Рассыпаюцца дні на гады і хвіліны...

Ружы

А. К.

Хто бачыў гэткае цвет калі?!
Хто бачыў — не пабачыць болей.
Яны ў гародчыку цвілі
У нашае вясне з табою.

Даймалі цветам і сляпых,
У сон сыходзячы паволі.
А іх зялёныя шыты
Пад сэрца самае калолі.

Да іх я краўся неўпрыкмет,
Юнак наіўны, але ўпарты.
Я абяцаў табе букет,
Тваёй красы нябеснай варты.

Як рэзаў — рукі мне пяклі,
Крычаў гародчык, знемагаўся.
Яны ў руках маіх цвілі,
Пасля ў вачах тваіх пагаслі...

* * *

Стары знаёмы — Івянец...
Аж прыўсміхнуліся здалёку
І твой гаршчок, і твой збанец,
І цёплы ранішні блінец,
І маладзіцы ранняя крокі.

Час падмалёўваў, як умеў,
І фарбаў у яго хапала.

Сама душа прасіла змен,
А ты змяніўся гэтак мала.

Валмянка, як цякла, цячэ,
І сад духмяніцца ранетам.
Грыміць вядром старым яшчэ
Калодзеж, мной калісь апеты.

Зачэпкі ў памяці свае —
Шукае тое, што згубіла.
А ўсё ж чагосьці не стае,
Дзе знік той дом, гародчык мілы?..

Ужо і гэта не сакрэт,
Што ўспыхнула і згасла знічкай.
Згубіў тут некалі твой след,
Мая самотная чарнічка.

Па нейкіх сцежках, бальшаках
Той след і сёння прабягае.
І не аддасць, хто адишкаў —
Занадта згуба дарагая.

Павёў бы і сёння пад вянец,
Сарваў бы з памяці, як кветку...
Ну, што ж, даруй мне, Івянец,
Я госяць тут і наіўны сведка...

Эдэм

Які цягучы дрэў прыдрэм,
Але настой гаючы самы.
Быў сад падобны на Эдэм
У дзядзькі нашага Адама.

Не знойдзем лепшых сцоў нідзе.
Такое толькі тут бывае.
Сюды нас вечар павядзе
І ад вачэй чужых схавае.

Двары прыціхлі і шаша,
І ўсё на свеце замірае.

Спявай, дрыжы, трывай, душа,
Тут, на краёчку самым раю.

Успыхне ясная сляза
Праз маладой лістоты дымку,
І рук ужо не развязаць,
Што завязаліся абдымкам.

І не завіце гэта сном,
І не пужайце цемры звыклай:
Расплюшчышы вочы — і яно
Адразу... знікне...

Позні вецер

Позні вецер гудзе ў барадзе
Старога пушчанскага стога.
Вунь ужо і кіек брыдзе —
Руцэ маёй зручная дапамога.
Ён падае мне сваю руку,
Драўляныя пальцы ў кулак сціскае.
За два берагі я трымаю раку,
А яна — уцякае.
Усё надта хуткае ў нас цяпер,
Нават бег праз вякі і ўцёкі.
Было дзве навукі —

чакаць і цярпець —
Іх я адолеў усё-ткі.
Яшчэ не стантаў я вандроўны камаш,
Хады мне зямное ўсё мала і мала.
Былі дзве малітвы: адна — «Ойча наш»,
Другая — «Даруй мне, мама».
Быў яшчэ спеў і застаўся спеў
З прыпевам, з лагодаю баравою.
Сам ён да вуснаў маіх прыкіпеў,
Запёкся на іх крывёю.
Дзень непражыты ў маіх вачах
Коціцца яблыкам спельым.
З плачу жыццё я сваё пачаў,
Хацеў бы закончыць спевам...

Лёля БАГДАНОВІЧ

Завоблачны рай

Паскрытае снег пад нагамі,
Шчытае за шчокі мароз.
Скацілася зорачка ў сані
З заснежанага шэрых нябёс.

Шукаў маладзік аж да ранку
Той зоркі-красуні сляды.
І вецер спяваў калыханку,
Сплятаючы тыдні ў гады.

А досвіткам першы праменьчык
Душу ёй і сэрца сагрэў.
Прад госяць нябеснай укленьчыў,
Ды ўсё ж утрымаць не сумеў.

Заснежаны студзеньскім раннем,
Пакінуўшы сум і адчай,
Зляцела на крылах каханья
Ў завоблачны зоркавы рай...

За заснежаным акенцам

Узоры на заснежаным акенцы.
На прызбе каля ганку — шэры кот.
Мароз на клямцы ў палінялых сенцах.
Бабулін на гарышчы калаўрот.

Пры лямпе керасінавай да ночы
Чытала «Маўглі», «Вій» і Грым братоў.
І казак пушкінскіх любімыя радочкі
Выпестваў зарапад дзіцячых сноў.

Так хочацца вярнуцца ў тое ўчора,
У вокны адным вочкам зазірнаць,
Дзе за марозным студзеньскім узорам
Маленства зарападавага круць...

Дзе ты,
зімачка-зіма?

Наваліла снегу на калені.
Ну, нарэшыце, зімачка-зіма!
Лес сівы стаіць у задуменні.
Раніцою прачнуліся — няма

Ані гурбаў, ні табе сумэтаў,
Толькі плачуць стрэхі — вось дык цуд!
Коціка слядочкі каля плота —
Ён шукаў, напэўна, пяты кут...

Прыляцелі да кармушкі птушкі.
Пачакайце, буду частаваць.
Зімачка махнула белай стужкай —
Некуды спяшалася, відаць.

Стрэхі плачуць. Незвычайна ціха.
Раніца за вокнамі імжыць.

Кліча нас на вуліцу адліга.
Пойдзем бабу снежную ляпіць.

Паскакуха

Завіруха грукаеца ў дзверы,
Ёй няма дзе пераначаваць...
Шчэ й не супраць з намі павячэраць —
З раніцы галодная, відаць.

Цэлы дзень прыскоквала да ўпаду
Польку з падкіндэсам і гапак.
Мабыць, трэніроўкі да Калядаў —
Без святочных танцаў аніак.

Ну дык не тапчыся ля парога,
А сядай ямчэй ужо за стол.
З масліцам бліночкі еш, нябога,
Пернікаў накідаю ў прытол.

Ложак пасцялю, пераначуеш,
Толькі птушак болей не пужай.
Чуеш, паскакуха? Чую, чую,
Налівай хутчэй зялёны чай!

Галіна БАБАРЫКА

Трывога

Ластаўкі сцелюць дарогу
Дажджом, што прасяў туман.
Стань, заклінаю, трывога,
Няпраўдай, душу мне не рань.

І больш не трымай на агні
Болю, бяды і адчаю.
Божа, трывогу вазьмі,
Сэрцам цябе заклінаю.

Ластаўкі дождж разаслалі,
Глянула сонца ізноў.
Кроплі трывогі сцякалі
Па твары някучай слязоў.

Мроя

Ты прыходзіш у сны
Кожны раз нечакана,
Подых даўняй вясны
Ты нясеш, закаханы.

Салаўіных рулад
Гукі сэрца ўстрывожаць,
А вакол — зарапад
Нашы мары ўсё множыць.

Золак зноў рубяжы
Паміж нас пракладае...
І ты зноў мне чужы,
І табе я чужая.

* * *

Здарожыўся дзень. Надвечорак
Упаў на зямлю цішынёй.
Сусвет мірыядамі зорак
Расшыў парасон над зямлёй.

Усё, што за дзень перажыта
Пясчынкамі радасці, слёз,
Здаецца, не стала нябытам —
Лягло на прасторы нябёс.

Ляжаць каля праўды і веры
Крупінкі сумненняў, мань,
І зрады, і злосці без меры,
Добра, што не мае цаны.

Світанак пастукае ў дзверы
З надзеяй, што мудрасць нясе...
Асыплюцца зоркі... І шэрасць
Атуліць зноў свет пакрысе.

Суседзі роду

Асела нізка. Дацямна
Глядзіць на свет
з нямым папрокам.
Святло з маленькага акна
Не льецца больш у цемру змроку.

У гэтай хаце нехта жыў,
Тут гасцявалі радасць, гора,
І песні матчынай матыў
Гучаў уранку і пры зорах.

Бацькі на могількі сьвілі,
Раскідала дзяцей на свеце,
Сляды іх з памяці зямлі
Сцірае ўпотаі час і вецер.

І насталелыя сюды,
Да той пакінутай сядзібы,
Ідуць-прыводзяць маладых.
Засвецяцца надзеяй шыбы.

Хаціне здасца, што рака
Жыцця ізноў напоўніць русла.
Але не сцены, а страх
Прымае ічасце — дзетак... бусла.

А праўнукі гаспадароў
(Сучасных тэхналогіяў дзеці)
Здымаюць кліп пра тых буслоў,
Каб размясціць у інтэрнэце.

Для гараджан цяпер буслы
Сапраўдны рырытэт прыроды...
Яны ж — мінулага паслы,
Суседзі дзедавага роду.

І расцілае крылы птах
Над сэрцу мілым продкаў краем,
Увесну ён не зменіць шлях:
Буслянка родная чакае.

Вікторыя СОН

Прагулка пад касачамі

Пачынаецца дождж. Я бягу ў невялікую краму і набываю парасон з касачамі Ван Гога. Схавацца ад вады з неба, ды і не толькі з неба, у гэтым горадзе не выпадае; таму працягваю крочыць уздоўж вуліцы ўжо з новым парасонам. Праз некалькі хвілін я апынулася каля ўвахода ў Рэйксмузеум. Фатаграфую. Музей выглядае казачным замкам з маіх дзіцячых летуценняў. Не хапае толькі Карлсана... Не, не Карлсана. Усё ж гэта зусім не шведская гісторыя. Я заходжу ў невялікі зялёна-ружовы сквер перад замкам. Здаецца, што скульптуры на ўваходзе пакрыты тонкай скарынкай шкла, а па іх сцякае нябесная вада. За зялёнай сцяной растуць кветкі. Я таксама іх фатаграфую. У глыбіні сквера бачу мальберты пад парасонамі — мастакі выйшлі на пленэр. Зайздросчу ім, бо яны сваёй рукой могуць перанесці гэтыя кветкі на палатно так, як бачыцца менавіта ім, а я здольна толькі па-амаатарску націснуць на белую кнопку тэлефона.

Іду далей і выходжу за каваную браму. Дождж пачынае суцішвацца, і я складаю парасон. Крочу ў бок аднаго з каналаў, а ў галаве думкі: «Мяне тут ніхто не бачыць, не заўважае. Тут мне адначасова і ціха, і шумна; і холадна, і цёпла». Вось я іду ўздоўж вузкіх дамоў, трымаю ў руках свайго спадарожніка, упрыгожанага касачамі, і нічога не замінае маім думкам. Мне тут дакладна добра. Нарэшце выходжу да канала, а там, на дзіва, нікога няма. Напэўна, менавіта гэты мосцік ніхто не фатаграфуе; а я фатаграфую, бо ён зусім пусты, нават веласіпедаў на ім няма, толькі кветкі на парэнчах. Пачынаецца дождж, і я зноў іду пад касачамі.

Прагульваюся ўздоўж яшчэ аднаго канала і паварочваю ў найбліжэйшы завулак. Тут гандлююць магнітамі, духмянымі сырамі, якія я так люблю, цыбулінамі цюльпанаў. Бачу прыгожую вітрыну, напэўна, сувенірная крама. Зайду. На паліцах ляжаць капелюшы з рознакаляровымі стужкамі: часам хачу набыць сабе такі, але кожны раз думаю, што гэта не зусім мой фармат галаўнога ўбору, бо звычайна мне пасуюць менавіта высокія шапкі. На іншых паліцах стаяць керамічныя і жалезныя скульптуркі галандскіх дамоў і веласіпедаў, бірулькі

Летнія падарожжы

Апавяданні

з карцінамі Ван Гога. Яны тут самыя папулярныя. Пакупнікі старанна выбіраюць, якая бірулька будзе ўпрыгожваць іх ключы ад кватэры: з выявай сланечнікаў ці касачоў. А ў мяне ўжо ёсць такая, з аўтапартрэтам мастака. Выходжу з крамы і фатаграфую вітрыну. Няхай застаецца на памяць.

Зноў іду пад касачамі і паварочваю на суседнюю вуліцу. Мне так падабаюцца гэтыя маленькія дамы з вялікімі вокнамі. Пачынаю ўяўляць, як бы я жыла ў адным з іх. А ці змагла б я тут жыць? Не ведаю. Гэта цяпер мне здаецца, што так, а як яно на самай справе, мог бы падказаць толькі час. Крочу далей, а дождж толькі ўзмацняецца. Нават мой верны сябар ужо не так добра спраўляецца з буйнымі халоднымі кроплямі, але заходзіць куды-небудзь мне пакуль не хочацца. Я іду да плошчы Дам. Пераходжу дарогу, саступаючы месца веласіпедыстам. Іду па мастах і зноў фатаграфую фіялетавыя і ружовыя кветкі. Праз хвілін дзесяць падыходжу да месца назначэння і заўважаю яшчэ адну сувенірную краму з вялікім драўляным чаравікам за вітрынным шклом. Заходжу і бачу неверагодную колькасць рознакаляровых клопаў — традыцыйных галандскіх чаравікаў. Тут прадаецца не толькі абутак, але і тачылі, алоўкі з чаравікамі замест гумкі на канцы і маленькія дзвячковыя люстэркі з малюнкамі клопаў. Падываю галаву і бачу такую інсталюцыю: драўляны сервіраваны стол і шэсць крэслаў прыбыты да сцяны, а побач розныя вазы з кветкамі; усё гэта заключана ў рамы з белага багету. Такое адчуванне, што мэбля патанае ў цёмнасіняй сцяне. Фатаграфую такі арт-аб'ект і нарэшце выходжу на плошчу. Неба стала поўнаасцю шэрым, амаль аднатонным, зрабілася роўным фонам для казначай плошчы, і цяпер яна выглядае як на карціне. Фатаграфую. Пасля здымаю відэа і зноў фатаграфую. Мне хочацца пакінуць увесь гэты горад сабе хаця б на экране. Абыходжу плошчу з усімі яе гандлёвымі цэнтрамі, з яе велічым Каралеўскім палацам і Музеям мадам Цюсо. Дождж залівае ўсе шчыліны брукаванкі і мае ногі, але гэта апошняе, пра што я цяпер думаю.

Выходжу з плошчы Дам і іду далей па мокрых вуліцах. Пераступаю праз лужыны і працягваю разглядаць пяціпавярховікі. Зноў пераходжу дарогу, саступаючы месца веласіпедам, а пасля заходжу ў пешаходна-веласіпедны тунэль, палова якога выкладзена пліткай з выявай марскіх хваль і караблёў. Выходжу з тунэля, і перада мной зноў паўстаюць галандскія домікі, толькі ўжо на вадзе. Вада, вада, вада. Яна тут паўсюль. Каналы, салёныя хвалі, дождж — усё выдае вадкі характар гэтага горада. І я ўсё фатаграфую: караблікі, чаўны, пірсы. Я іду, трымаючы ў адной руцэ вангогаўскі парасон, а ў другой — тэлефон.

Іду і здымаю, а на мяне ніхто не глядзіць, не паварочваецца ў мой бок, быццам я нават не крапаюся зямлі, ціхенька пралятаю паміж вузкіх вулачак і дамоў, каналаў і пераходаў, музеяў і сквераў. Бо ўсё ж я госць у гэтым горадзе, а кожны госць тут бы лятучы галандзец, які намагаецца ўціснуцца ў тутэйшае, матэрыяльнае жыццё. Ён не можа цвёрда стаць на гэтую зямлю, а таму будзе зноў і зноў з'яўляцца і, быццам не крапаючыся зямлі, блукаць між сцен горада. Вось і я пралятаю праз вялікі мост і апынаюся каля самых дзвярэй аўтобуса. Паварочваю галаву, каб развітацца з воднымі домамі, складаю свае касачы і з'язджаю з Амстэрдама.

Кніжны горад Ліён

Іду па адной з модных вуліц Ліёна. Праз вітрыннае шкло глядзяць яркія касцюмы і сукенкі, жывапісныя шалікі і лакаваныя капелюшы. Большасць крам зачынены, і толькі на некаторых дзвярах вісяць шыльдачкі з надпісам «ouvert». Даходжу да канца вуліцы і трапляю на плошчу Селесцін, пасярод якой стаіць аднайменны тэатр. Вялікі, прыгожы, з балконамі, скульптурамі па баках і рэльефам з анёламі. Фатаграфую. Падабаецца, як ён аздоблены, падабаюцца сціплыя афішы і шклянны ўваход. На жаль, цяпер у мяне няма магчымасці трапіць на адзін з вячэрніх спектакляў, ды і ўзровень маёй французскай недастатковы, каб зразумець сказанае на сцэне. Выходжу да фантана, які нагадвае невялікую альтанку з рознымі скульптурамі. Фатаграфую і іду далей па вузкіх вуліцах. На тэрасе аднаго кафэ сядзіць жанчына з кубачкам чорнай кавы і таўшчэзнай кнігай. Мне нават захацелася далучыцца да яе і разгарнуць французскі раман пра каханне. Крочу паўз гатычны храм Сен-Нізье пясочнага колеру да плошчы Тэро. Фатаграфую вялікі гадзіннік на адной са сцен храма і выходжу на плошчу. Прасторны пляц, які акаляюць жыллыя дамы. У іх столькі вокнаў, здаецца, што яшчэ трошкі, і сцены складаліся б толькі са шкла і пластыкавых перамычак. На гэтай плошчы таксама працуе фантан, фантан Бартальдзі. Магутная конніца сімвалізуе чатыры найвялікшыя ракі ў Францыі: Луару, Рону, Сену і Гарону. Здымаю фантан і шырокую плошчу. Няспешна іду далей і трапляю на мост над Сенай. Даходжу да яго сярэдзіны, і будынкі па абодва бакі здаюцца зусім маленькімі. Праходжу праз мост і паварочваю на невялікую вуліцу. Старая брукаванка, старыя дамы з унутранымі дварамі і вузкімі пад'ездамі, шмат кнігарань і букністычных крам са старымі французскімі газетамі і паштоўкамі на вітрынах. Фатаграфую гезету «Le Petit Parisien» з выявай французскіх афіцэраў. У кадр трапляе

і вялікая пацёртая паштоўка з намаляваным карычневым гадзіннікам. Крочу далей і заходжу ў яшчэ адзін пад'езд. Выходжу з іншага боку дома і бачу музей кіно, які знешне нагадвае гатэль. Каб не а-ля кінемаграфічная інсталюцыя перад музеем, можна было б і не здагадацца, што тут захоўваецца і шануецца гісторыя кінамастацтва.

Прагульваюся да яшчэ адной плошчы. Адтуль адкрываецца від на гару і замак. Фатаграфую яго ў атачэнні цёмна-зялёных дрэў. На плошчы стаіць храм Сен-Жан, а перад ім фантан. На прыступках каля фантана — маладая пара. Яны ўдваіх чытаюць кнігі. На верандзе аднаго з кафэ сядзіць мужчына ва ўзросце, які таксама трымае ў руках кнігу, праўда, на яго стала стаіць ужо куфаль светлага піва. Тут усе чытаюць, прытым не толькі дома. Захацелася ўявіць сябе жыхаркай Ліёна, таму вырашыла набыць тут хаця б адну кніжачку. Толькі перад гэтым трэба пакаштаваць французскае марожанае. На вуліцы, што ідзе ад плошчы, вельмі шмат невялікіх крам з гэтым дэсертам. Я запыталася ў мужчыны, дзе самае смачнае, і накіравалася ў краму з зялёнай шыльдай. Ліёнец не падмануў. Напэўна, такога смачнага марожанага я яшчэ не каштавала. Трохі адпачыўшы, пайшла шукаць кніжныя крамы. Хаця шукаць іх тут асабліва і не трэба, бо сустракаюцца амаль на кожным кроку. Праўда, мне зацелася зайсці ў самую вялікую, а таму я выйшла на плошчу і запыталася ў жанчыны. Ліёнка ветліва паказала дарогу, і я накіравалася па кнігу. Праз хвілін сем ужо заходзіла ў трохпавярховую краму. Вырашыла, што мне абавязкова трэба набыць твор Альбера Камю, а таму, каб доўга не шукаць, запыталася, дзе паліца з французскім экзістэнцыялістам. Канешне, адной кнігі было мала, а таму з крамы са мной выйшлі «Падзенне» і «Чужаніца» ў густоўным выданні.

Паглядзела на гадзіннік і зразумела, што мая прагулка па Ліёне хутка завершыцца. Захацелася яшчэ раз прайсціся па плошчы Сен-Жан. З кнігамі ў руцэ вярнулася да храма, каля якога ўжо выступаві мім у чырвоным берэце. Сваім пабеленым тварам і дзіўнаватымі рукамі ён забаўляў мінакоў, канешне, за грошы. Маленькая дзяўчынка падбегла і кінула некалькі манет у чорны капялюш перад прыступкамі храма. Мім бегаў па ўсёй плошчы: ад фантана да храма, ад храма да пітнога фантанчыка. Трохі паглядзеўшы прадстаўленне, я рушыла да аўтобуса. Пачало цягнуць, і на вуліцах ужо запальваліся ліхтары. Я спакойным крокам прайшла па некалькіх завулаках і выйшла да прыпынку. Мне зусім не хацелася ехаць з Ліёна. Усё ж ёсць нешта чароўнае ў французскім паветры, але ўжо час, і я сяду ў аўтобус. Да сустрэчы, горад шырокіх плошчаў і кніжных крам, да сустрэчы, Ліён.

Усе мы родам з «Бярозкі»!

Сёлета свой векавы юбілей святкуе любімы многімі пакаленнямі літаратараў часопіс «Бярозка», бо пачатак іх творчага жыцця звязаны менавіта з гэтым выданнем. Рэдакцыя «ЛіМа» вырашыла зрабіць падарунак калегам, правёўшы апытанку сярод тых, хто ведае часопіс ужо шмат гадоў, любіць яго, не проста сочыць за лёсам выдання, але і дапамагае «Бярозцы» расці.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар выдавецтва «Беларусь»:

— Мая першая публікацыя з'явілася ў «Бярозцы» ў 1976 годзе. Я закончыў пяць класаў і летам атрымаў такі падарунак — шосты нумар часопіса «Бярозка» са сваёй карэспандэнцыяй. Гэта была ўвогуле мая першая публікацыя ў жыцці. Яе героямі сталі мае землякі: два суразмоўцы (адзін — партызан, другі — франтавік) распавялі пра свой удзел у Вялікай Айчыннай вайне, а трэцім героем матэрыялу стаў малады чалавек, які загінуў у партызанскім атрадзе, узарваўшы сябе разам з фашыстамі. Тая публікацыя наклала пячатку на ўсю маю далейшую творчасць, узнікла жаданне і надалей расказаць пра сваіх землякоў, пра родную вёску. У рэдакцыю зазірнуў ужо выпускніком сярэдняй школы. Памятаю, як на адным з мерапрыемстваў мне ўручаў граматы за актыўнае супрацоўніцтва з выданнем галоўны рэдактар часопіса «Бярозка» Васіль Зуёнак. Пасля былі лісты ад Анатоля Грачанікава, а часцей за ўсё я атрымліваў лісты ад Міколы Чарняўскага, які быў рэдактарам аддзела. Ён на сказах аналізаваў дасланыя намі заметкі, карэспандэнцыі, вершы...

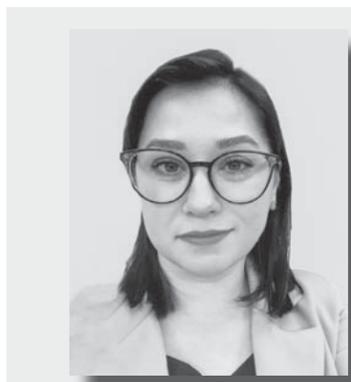
У свой час часопіс уваходзіў у рэдакцыйна-выдавецкую ўстанову «Літаратура і мастацтва», а пасля — у Выдавецкі дом «Звязда». Мы разам з «Бярозкай» перажылі няпростыя гады падзення тыражу. Вельмі шмат добрых слоў можна сказаць у адрас кіраўніцтва, рэдактараў аддзелаў часопіса «Маладосць», у складзе якога была «Бярозка», яна нават выходзіла дадаткам да гэтага аўтарытэтнага выдання. І для мяне асабіста, і для калектыву «Звязды» заўсёды было важна, каб «Бярозка» выжыла, набыла новыя фарматы, і мне вельмі імпануе, якім часопіс стаў у складзе прадыямства «Дом прэсы». Я рады, што там ёсць захопленыя сваёй справай творчыя людзі.

Алесь БАДАК, дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура»:

— Я пачаў друкавацца ў газеце «Піянер Беларусі» ў 6 класе і рабіў гэта актыўна. А аднойчы пабачыў у піянерскім школьным пакоі часопіс «Бярозка». Але не асмеліўся адразу туды напісаць. Для мяне гэта быў абсалютна новы ўзровень, бо «Піянер Беларусі» — некалькі газетных палос, а тут ужо даволі шмат старонак. Калі я пагартаў «Бярозку», адразу пабачыў імяны вядомых пісьменнікаў, там былі цікавыя мастацкія творы, таму, калі ўпершыню адпраўляў свае вершы, адчуваў вялікае хваляванне, быццам у мяне ўсё з чыстага аркуша, нібы і не было гэтых некалькіх гадоў супрацоўніцтва з газетай. На мой ліст адказаў Мікалай Мікалаевіч Чарняўскі, які тады загадваў аддзелам літаратуры. Ён папрасіў даслаць яшчэ некалькі вершаў. Я як наіўны чалавек спалохаўся: пэўна, ранейшае не спадабалася, не падумаў, што часопіс не газета, ён выдаецца рэдка, таму патрэбна больш твораў. Вось так я дэбютаваў у часопісе «Бярозка» падборкай з пяці вершаў, калі вучыўся ў 8 класе. Паколькі арыентаваўся на тое, што ўжо друкаваўся раней, даслаў вершы пра Радзіму, маці, прыроду. Гэта лёс усіх пачаткоўцаў, школьнікаў у першую чаргу. Дзякуючы «Бярозцы» я сабраў сваю бібліятэку з кніг (іх мне дасылалі, нават з аўтографамі часам), якіх не было ў школьнай бібліятэцы.

Пасля заканчэння ўніверсітэта маім першым сур'ёзным месцам працы стаў часопіс «Бярозка». Амаль дзесяць гадоў працаваў у гэтым выданні, быў намеснікам галоўнага рэдактара. Першай вялікай школай з майго асабістага досведу стала тое, што да маладых аўтараў трэба ставіцца з вялікай павагай: як да дарослых, як да ўсіх творчых людзей, таму што

дзіця, якое робіць першыя крокі ў творчасці, вельмі лёгка пакрыўдзіць нейкім словам. Я стараўся адказаць школьнікам вельмі далікатна і абавязкова падтрымаць тых, хто толькі пачынаў пісаць, хоць нейкі ўрывацх надрукаваць. Другі ўрок, які я вынес падчас працы ў часопісе, — увогуле трэба быць асцярожным у ацэнцы іншых твораў. Калі глядзеў вялікі архіў «Бярозкі», бачыў творы ўсіх школьнікаў, хто друкаваўся ў 1950—1960 гады. І калі закрыць рукою прозвішча, ніколі б не падумаў, што з гэтага школьніка вырасце народны паэт Беларусі. А побач стаіць вельмі арыгінальны верш, а я гэтага аўтара не ведаю, бо ён увогуле не пайшоў у літаратуру.

Яніна КАРАЛЁВА, галоўны рэдактар часопіса «Бярозка»:

— Я працую ў часопісе больш за год. Здавалася б, гэта зусім мала... Аднак наша рэдакцыя за гэты час цалкам абнавілася (нават змяніўся склад рэдакцыі, куды ўваходзіць даволі шмат прадстаўнікоў СПБ). І цяпер у нас такая з'яднаная каманда не толькі

прафесіяналаў, але і аднадумцаў, якія шчыра любяць беларускую мову, культуру, літаратуру.

Мы захавалі канцэпцыю часопіса: ён літаратурна-мастацкі і грамадска-палітычны. У нумары прыкладна 12 артыкулаў, захоўваем баланс паміж журналісцкімі матэрыяламі і літаратурнымі, таму ў нас цяпер па размеркаванні працуюць і філолаг па адукацыі — адказны сакратар Ганна Белая, і журналіст — Міхась Мурза, намеснік галоўнага рэдактара. Наогул у рэдакцыі працуе пяць чалавек.

2024 год стаў для «Бярозкі» часам перабудовы і пошуку далейшага шляху: мы зазірнулі ў сваю гісторыю, прааналізавалі стыль вокладак, паглядзелі, пра што пісалі раней, — і ўзнавілі некалькі цікавых рубрык: «Level 80» (гульнявая крытыка), «Псі-факторыя» (псіхалагічная дапамога ў адаптацыі падлеткаў). Таксама правялі

апытанку, каб ведаць, што цікавіць людзей. Дыялог з чытачамі і аўтарамі дапамог стварыць больш сучасны і сапраўды карысны часопіс для школьнікаў. Мы нават змянілі падыход да падачы тэм — цяпер даём іх раней, каб матэрыялы можна было выкарыстаць падчас вучобы.

Паколькі ў нас няма сайта, актывізавалі нашу прысутнасць у сацсетках. Самая папулярная — TikTok, яго разам вядуць Міхась і Ганна, а Telegram і Instagram яны дзеляць, бо ў кожнага свой падыход. Мы не дубліруем кантэнт з друкаванага часопіса. У Ганны больш душэўны кірунак у Telegram, там яна вядзе і «Школу маладога літаратара». У Instagram, за які адказвае Міхась, больш шырокі профіль.

Наша рэдакцыя робіць усё, каб «Бярозку» было цікава чытаць і далей!

Мне пашанцавала працаваць з некалькімі галоўнымі рэдактарамі. Першым быў выдатны беларускі наведліст Вячаслаў Адамчык, з якім мы шмат размаўлялі пра літаратуру. Гэта мне вельмі многа дало. Плённай была і праца з Уладзімірам Ягоўдзікам. У нас склаліся сяброўскія адносіны, бо розніца ва ўзросце была меншая. Дзякуючы яму вучыўся працаваць у калектыве. На той час у рэдакцыі было ўсяго 5—6 чалавек з улікам бухгалтара, карэктара і машыністкі.

Заўсёды нашымі аўтарамі былі вядомыя пісьменнікі, сярод іх — Рыгор Барадулін. Я быў шчаслівы вучыцца ў іх, размаўляць з імі. Для мяне часопіс «Бярозка» — у першую чаргу школа жыцця, творчасці, адносін з людзьмі, бо толькі калі ёсць узаемапавага, паразуменне, працуюцца добра. Усё гэта я выкарыстоўваю і цяпер. Дарэчы, у «Бярозцы» мне пашанцавала весці дзве цудоўныя рубрыкі: «Пасябруем» (друкавалі цікавыя цытаты з лістоў школьнікаў, якія шукалі сяброў, бо інтэрнэту тады не было) і «Міс фота Бярозкі» (здымак прыгажуні размяшчалі на вокладцы).

Віктар ШНП, намеснік дырэктара выдавецтва «Мастацкая літаратура», галоўны рэдактар часопіса «Полымя»:

— На вялікі жаль, калі вучыўся ў школе, пра часопіс «Бярозка» нічога не ведаў. Бацькі выпісалі газету «Звязда», і я ў дванаццаць гадоў адправіў туды свае першыя вершы. Пра «Бярозку» даведаўся, калі ў пятнаццаць прыехаў у Мінск, паступіўшы ў Мінскі архітэктурна-будаўнічы тэхнікум. У шаснаццаць стаў хадзіць на пасяджэнні літаб'яднання «Крыніцы», што працавала пры «Чырвонай змене», куды мяне запрасіў літкансультант Яўген Крупенька. Тады ж «Бярозку», як і амаль усе літаратурна-мастацкія выданні, я чытаў, набываючы ў кіёсках. І занёс бы ў рэдакцыю і свае творы, але бачыў, што там студэнты ўжо не друкуюцца.

У гадоў дзесяць мой малодшы брат Вова пачаў пісаць вершы, я паслаў яго творы ў «Бярозку». І брат пачаў друкавацца. Аднойчы яму нават прыслалі кніжку з аўтографам аўтара. На жаль, не памятаю, чыю. А потым, калі мяне прынялі ў Саюз пісьменнікаў (у дваццаць чатыры гады), доўгі час друкаваўся ў «Бярозцы».

У 1987 годзе, закончыўшы вучобу ў Літінстытуце, ажаніўся з Людмілай Рублеўскай. Па маёй парадзе яна

Мяне радуе, што і сёння ў часопіса ёсць свой аўтарскі актыў, які трымае добры творчы ўзровень выдання. «Бярозка» знаходзіцца ў трэндзе таму, што яна адрава сава моладзі і з'яўляецца адной з першых прыступак на творчую вяршыню для маладых літаратараў.

У 2022 годзе часопісу «Полымя» было 100 гадоў. «Бярозцы» столькі ж цяпер. І гэта гаворыць пра тое, што часопісы прайшлі выпрабаванне часам і на іх старонках адлюстравана не толькі стагадовая гісторыя нашай літаратуры і культуры, але і гісторыя Беларусі. Амаль усе аўтары, якія пачыналі друкавацца на старонках «Бярозкі», потым друкаваліся ў «Полымі». Усе мы родам з «Бярозкі».

Сёння, віншуючы супрацоўнікаў рэдакцыі часопіса з юбілеем, жадаю моцнага здароўя, натхнення, творчых поспехаў і чытачоў, якія будуць неаб'якавымі да «Бярозкі».

Уладзімір МАЗГО, паэт, празаік, лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі:

— У сёмым класе я, набраўшыся смеласці, даслаў па пошце свае вершы ў абласную газету. У хуткім часе атрымаў ліст ад літкансультанта «Гродзенскай праўды» Васіля Быкава. Васіль Уладзіміравіч пахваліў мае творы і шчыра параіў адрасаваць іх у дзіцячае выданне, куды яны пойдучы па вялікім праве. У верасні 1973 года ў дзевятым нумары часопіса «Бярозка» быў надрукаваны мой дэбютны верш «Жаданне». Пасыпаліся дзясяткі, нават сотні папяровых лістоў ад маіх равеснікаў з Беларусі і суседніх рэспублік з прапановаю перапісвацца. Потым я ўдзельнічаў і перамагаў у многіх творчых конкурсах, што праводзіла рэдакцыя часопіса. І сёння як рэліквіі захоўваю граматы і кнігі з аўтографамі беларускіх пісьменнікаў, дасланыя мне з «Бярозкі».

У школьныя гады я стаў актыўным аўтарам часопіса, дзе друкаваліся мае вершы, замалёўкі, смяшынкi. І вось аднойчы з рэдакцыі прыйшоў прыемны сюрпрыз — Ганаровая грамата ЦК ЛКСМ Беларусі як актыўнаму юнаму карэспандэнту «Бярозкі» ў сувязі з 50-годдзем выхаду першага нумара, якую мне ўручыў на школьнай лінейцы дырэктар нашай школы.

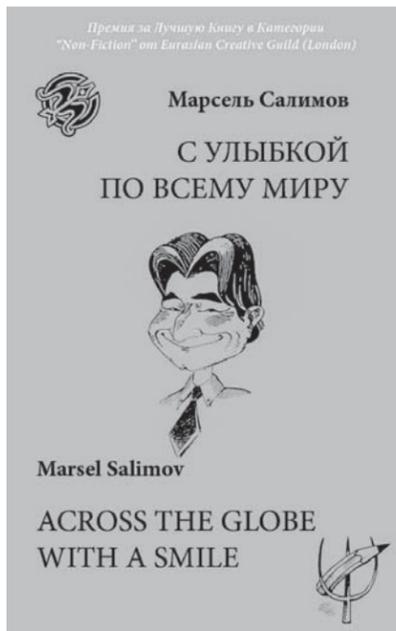
Часопіс «Бярозка» ў маім жыцці стаў адной з тых першых літаратурных сцяжынак, што вывелі пасля на шырокую дарогу творчасці!

Падрыхтавала Ірына ПРЫМАК

3 беларускім перакладам

Калі атрымліваеш ліст ад кале-гі, у тым ліку з іншай краіны, заўсёды ўсміхаешся — радуешся навінам, сяброўству. Некалькі месяцаў таму са мной звязу-ся народны пісьменнік Башкар-тастана Марсель Салімаў.

і цяпер ганарыцца добрымі ста-сункамі паміж беларускім і баш-кірскім народамі.

А нагодай звязца са мной стала вялікае жаданне Марселя Шайну-равіча ўключыць у мультымоўны зборнік «З усмешкай па ўсім свеце» той самы памятны беларускі арты-кул. Аднак яго неабходна было пе-ракласці на беларускую мову. І ў маёй асабе калега знайшоў памочніка.

І зноў пісьменнік і мастак на с-вязі: зборнік пабачыў свет!

«Асаблівацю новай кнігі Мар-селя Салімава, — піша ва ўступ-ным слове выдавец, — з'яўляецца тое, што яе можна назваць без перабольшвання Кнігай Дружбы. Дасціпныя гумарыстычныя творы аўтара на розных мовах аднолька-ва цікавыя і павучальныя, бо напі-саны майстрам з добрай усмешкай. А шчырая ўсмешка, як лічыць сам заслужаны работнік культуры РФ, збліжае людзей, гарады, рэгіёны, краіны, ды і ўвогуле ўсе канты-ненты. У зборнік увайшлі работы аўтара на 22 мовах, што робіць названае выданне па-сапраўднаму ўнікальным».

Алена СТЭЛЬМАХ

Родныя краявіды

У «Арт-прасторы» Брэсцкай цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя А. С. Пушкіна працуе выстаўка жывапісу «Нашы краявіды», прысвечаная 85-годдзю стварэння Брэсцкай вобласці.

У экспазіцыю ўвайшло больш за 25 карцін сту-дэнтаў, выпускнікоў і выкладчыкаў Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна. Кура-тары праекта — выкладчыкі ўніверсітэта Валерыі Марчук і Марына Марчук — распавялі прысутным пра таямніцы мастацкага майстэрства, сваё заха-пленне гісторыяй, краявідамі Брэстчыны, творчы патэнцыял і поспехі юных мастакоў.

Усе творы выкананы ў тэхніцы алейнага жывапісу падчас краязнаўчых пленэраў, арганізаваных твор-чай майстэрняй выяўленчага мастацтва «Повязь».

Яркім момантам прэзентацыі выстаўкі ста-ла выступленне паэтычных зорчак Брэстчыны, выпускніц філалагічнага факультэта Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна, пера-можцаў абласных і рэспубліканскіх літаратурных конкурсаў Марыі Навумчык, Валянціны Вандзіч, Кацярыны Мізерыі.

Ірына ФАМІНА

Лістападаўскія сустрэчы

У межах месячніка «Чалавек з белым кіем» ў спецыяльнай гарадской бібліятэцы для сля-пых (г. Мінск) прайшлі паэтычныя чытанні. Вя-дучая імпрэзы паэтэса Іна Фралова зрабіла анонс будучых мерапрыемстваў Мінскага гарадскога ад-дзялення СПБ, распавяла пра літаратурныя кон-курсы. У выкананні Іны Мікалаеўны прагучалі вершы Міколы Малаўкі з кнігі «У райскім садзе і ў жыцці...», а таксама ўласныя паэтычныя творы.

Цёпла сустрэлі слухачы пісьменніка Зміцера Дзмі-довіча. Ён прачытаў вершы, прысвечаныя Якубу Кола-су, малой радзіме.

Загадчык дзіцячай бібліятэкі № 16 Вольга Ціткова да-лучылася да паэтычнага рэю добра вядомымі вершамі Алеся Пісьмянкова, Генадзя Бураўкіна, Ніла Гілевіча, Яўгеніі Янішчыц, Уладзіміра Караткевіча, дапоўніла сваё выступленне сатырычным апавяданнем брэсцкай пісьменніцы Таццяны Дзмідовіч.

А госцяў лістападаўскага пасяджэння літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» была маладая паэтэса Валерыя Са-ротнік, якая чытала ўласныя вершы, адказвала на шмат-лікія пытанні аўдыторыі, пазнаёміла слухачоў з твор-часцю сваёй таланевітай бабулі — Анэлі Тулупавай.

Напрыканцы восені пісьменнікі Мінскага гарадско-га аддзялення СПБ Іна Фралова, Сяргей Трахімёнак і Аляксандр Плавінскі па запрашэнні Ганцавіцкай цэн-тральнай раённай бібліятэкі імя В. Ф. Праскурава на-ведалі гасцінную Ганцавіцкую зямлю. Адбылася невя-лікая экскурсія па горадзе, прайшлі творчыя сустрэчы з прыхільнікамі прыгожага пісьменства.

Яўгенія ЖОЛУД

Прызнанне ў любові

Брэсцкая абласная бібліятэка імя М. Горкага пры падтрым-цы абвыканкама правяла літа-ратурна-краязнаўчы конкурс «Мой любы край — мая Берас-цейшчына».

Вынікам творчага спаборніцтва акрамя ўзнагарод пераможцам (сярод якіх і спецыяльны дыплом Саюза пісьменнікаў Беларусі) стала выданне зборніка найлепшых работ удзельнікаў. Назва ў кнігі тая самая, што і ў конкурсу. Пад адной воклад-кай сабраны вершы і празаічныя, публіцыстычныя творы болей як 130 аўтараў. Узрост юных літарата-раў — ад 10 да 21 года.

Маладыя творцы паспрабавалі выкласці шчыра, з душэўнай чу-ласцю тых сюжэты, тых звесткі, што падказала ім жыццё, знаём-ства з героямі, якія жывуць побач. Кацярына Емельяновіч з Лунінец-кага раёна расказвае пра роднае паселішча (верш «На Палесці ёсць Міжлесе»), дзясцігадовая Ганна Крывецкая з Іванаўскага раёна апавядае пра сваю захопленасць вёскай Варгыцк, дзе жыве яе сям'я, — пра гэта ў вершы «Мая вёсачка». А закончваецца твор та-кімі словамі: «Я, як толькі адвучу-ся, // жыць у вёсачку вярнуся».

У апісаннях родных паселішчаў аўтары ўзвышаюцца да абагуль-

ненняў, як, напрыклад, і Дар'я Лемачка з Іванава ў вершы «Мая Радзіма — часцінка маёй краіны» альбо Паліна Салавей з Бярозы ў творы «Голас Радзімы». А яе ж верш «Жыві, красуй, мая Радзіма!» варта прачытаць кампазітарам.

Некаторыя казкі, апавяданні, нарысы, эсэ (напрыклад, «Пра зубрыка Броніка і яго вандроўкі» 11-гадовай Вікторыі Карпені з Ганцавіч) здаюцца асновай, па-чаткам будучых кніг для юна-га чытача. Знаёмства з такімі тэкстамі ўжо сёння настройвае на ўпэўненасць у фарміраван-ні добрай літаратурнай змены

сучасным прафесійным паэтам і празаікам.

Калектыў Брэсцкай абласной бі-бліятэкі імя М. Горкага на чале з Аленай Стрыжэвіч, кіраўнікі раён-ных і гарадскіх бібліятэк вобласці самой арганізацыяй конкурсу, вы-лучэннем найболей цікавых прац у фармат кніжнага выдання пра-вялі ўрок паважлівага стаўлення да творчасці юных талентаў. Кніга «Мой любы край — мая Берас-цейшчына» — яшчэ і па-свойму ўнікальны літаратурна-краязнаўчы падручнік, які павінен прыйсці і ў школы розных рэгіёнаў вобласці.

Кастусь ХАДЫКА

Няхай не згасе свечка духоўнасці

Што такое вера? Якую ролю яна іграе ў жыцці кожнага чалавека? Што з'яўляецца найваж-нейшым складнікам духоўнага жыцця і што надае сілы, напаяння жыццё глыбокім сэнсам і служыць маральнай апорай для чалавека? Менавіта гэтыя пытанні абмяркоўваліся на сустрэчы «Няхай не зга-сае свечка духоўнасці» ў Гарадской бібліятэцы №1 г. Смаргоні.

Госць — іерэй Свята-Праабражэнскага храма Аляк-сандр Дзяшук, які расказаў пра духоўныя каштоўнас-ці, даў парады, як павінен паводзіць сябе хрысціянін у розных складаных жыццёвых абставінах.

Прысутныя, удзельнікі клуба «Ліра» і актыўныя чы-тачы бібліятэкі атрымалі адказы на пытанні, якія іх цікавілі. Бібліятэкары падрыхтавалі выстаўку навінак духоўнай літаратуры і правялі агляд «Духоўных кніг боская мудрасць».

Людміла ШАПЕЛЬ

Ёлка жаданняў

Усталічнай дзіцячай бібліятэцы № 16 зладзілі чарговую анлайн-сустрэчу выхаванцаў дзіця-чага садка № 425 з сабрамі-аднагодкамі з Урала. Правяла і арганізавала мерапрыемства дзіцячая пісьменніца Іна Фралова.

Шмат станоўчых эмо-цый у далёкіх гасцей вы-клікаў апавед пра бела-рускага Дзёда Мароза, які жыве ў Белавежскай пушчы, казачную паяну «12 месяцаў». Уральскія сябры распавялі пра рад-зіму свайго Дзёда Маро-за — Вялікі Усцюг, а так-сама расказалі пра яго ча-роўных памочнікаў.

Маленькія артысты пад-рыхтавалі песні, вершы

і казачную інсцэніроўку. Святочнаму настрою па-спрыяла і сапраўдная Ёлка жаданняў.

Свае шчырыя пажа-данні перадала і дзіцячая пісьменніца з Брэста Тац-цяна Дзямідовіч. Яе кніж-ка «Снежным годом!» гэтай восенню заняла пачаснае месца на гас-цявой палічцы дзіцячых садкоў.

Яўгенія ЖОЛУД

Прыгожа і светла

Сустрэча з творчым і апантаным чалаве-кам прайшла ў Варнянскай сельскай бібліятэцы-клубе (Астравецкі раён). У госці завітала паэтэса Рыта Ракіцкая.

Аўтар нарадзілася на астравецкай зямлі, якая натхніла на творчасць. Узнёсла і прыгожа з вуснаў Рыты Леанардаўны гучалі вершы пра каханне, прыроду, сям'ю. Ёсць месца ў яе твор-часці і для патрыятычнай лірыкі. Так, верш пра невядомага салдата расчуліў прысутных.

Сёння Рыта Ракіцкая знаходзіцца на заслу-жанным адпачынку. Але ў душы ёй і сёння ва-сямнаццаць. Гэта адчуваецца па творах — про-стых, прыгожых і светлых. Пісаць вершы яна пачала ў шаснаццаць гадоў. З таго часу ніколі не кідала гэтую справу.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ

Раскрыццё эстэтычнага патэнцыялу

Паглыбіцца ў свет скульптуры і архітэктуры ў сучасным гарадскім асяроддзі можна з дапамогай выставачнага праекта «Трыяда. Скульптура — архітэктура — горад» Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў, дзе прадстаўлены інавацыі ў інтэграцыі архітэктурнай і скульптурнай пластыкі, а таксама асэнсаваны сусветны вопыт, які датычыцца іх узаемадзеяння ва ўрбаністычным кантэксце.

У экспазіцыі надаецца шмат увагі мастацкаму сінтэзу апошніх дзесяцігоддзяў XX і пачатку XXI стагоддзяў, дэманструюцца актуальныя аўтарскія канцэпцыі. На першым плане — гібрыдныя формы, што служаць візуальнымі элементамі сучаснага горада. Выстаўка дэманструе формы сінтэзу архітэктуры і скульптуры, якія раскрываюць эстэтычны патэнцыял гарадскога асяроддзя, ствараючы гарманічнае ўзаемадзеянне паміж рознымі відамі мастацтва.

Максім Пятруль «Контрбёрд», 2017 г.

Праект стане пляцоўкай для абмеркавання актуальных пытанняў інтэграцыі сучаснага мастацтва ў архітэктуру, дасць магчымасць даследаваць разнастайнасць формаў і рашэнняў, якія ўзбагачаюць гарадскі ландшафт.

Канцэпцыя праекта распрацавана на аснове навуковага даследавання Ганны Садоўскай — куратара праекта, мастака, магістра мастацтвазнаўства, аспіранта Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, члена Беларускага саюза мастакоў.

У адной зале размясціліся скульптурныя работы беларускіх майстроў і фотаздымкі архітэктурных шэдэўраў з усяго свету. Праект прапануе прааналізаваць іх размяшчэнне ва ўрбаністычным кантэксце і ўзаемадзеянне з навакольным асяроддзем.

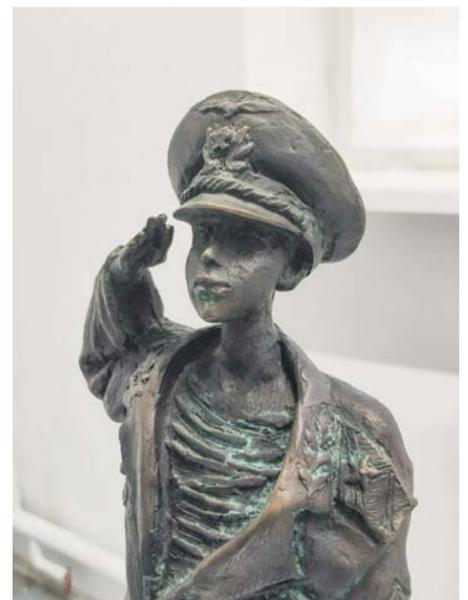
Прыцягвае ўвагу вядомая работа «Контрбёрд» Максіма Пятруля, пераможцы XIV Нацыянальнага конкурсу архітэктуры ў намінацыі «Манументальная скульптура ў гарадскім асяроддзі». Твор належыць да канцэптуальнага мастацтва, дзе на першае месца выходзіць творчае перасэнсаванне і спазнанне свету. Скульптура «Контрбёрд» з пяці першаэлементарных па сэнсе больш набліжана да элемента «зямля». Зямля — міжсезонне, свята раўнаважнага Цэнтра. Работа складаецца з трох аб'ёмаў, звязаных у цэнтры. Той, што пасярэдзіне, імкнецца ўверх, а два іншыя завяршаюцца ўнізе. Твор адносіцца да серыі «Контранімалізм» (2017). Здалёк скульптура нагадвае птушку, гэткую калібры, крылы якой звязаны тонкім ланцюгом. На выстаўцы можна ўбачыць твор у прасторы мастацкай галерэі і сярод гарадскіх пейзажаў.

Другая скульптура ў экспазіцыі — «Хлопчык» (2005) Уладзіміра Жбанава, якая з'яўляецца копіяй статуі «Маленькі генерал». Яе мастак падарыў Сувораву-скаму вучылішчу на 55-годдзе. Уладзімір Жбанаў стварыў вобраз хлопчыка па дзіцячых успамінах, калі сам часта прымяраў афіцэрскую форму бацькі.

На фотаздымках можна ўбачыць яшчэ адну работу майстра, якая ўжо даўно палюбілася жыхарам і гасцям сталіцы. Скульптура «Незнаёмка» атрымала медаль і прэмію ў намінацыі «Найлепшае авангарднае рашэнне» (выстаўка «Высокія тэхналогіі», Санкт-Пецярбург, 2001 г.). Ёсць прыкмета: калі адзінока малады чалавек пасядзіць побач з ёй на лаўцы і хвілінку патрымае за руку, ён хутка знойдзе сваё каханне.

Увогуле, творчасць Уладзіміра Жбанава — добры прыклад, як сучаснае мастацтва ўзбагачае гарадскі ландшафт і становіцца гарманічнай часткай навакольнага асяроддзя.

З архітэктурных шэдэўраў сучаснасці ў экспазіцыі прадстаўлены фотаздымак Рэспубліканскага цэнтра алімпійскай падрыхтоўкі па мастацкай гімнастыцы.

Уладзімір Жбанаў «Хлопчык», 2005 г.

Увагу прыцягвае складаны фасад будынка з вітражнымі сістэмамі і перапляценнем перфараваных стужак. Ствараючы праект, архітэктары выкарысталі вобраз выгнутых гімнастычных стужак.

Ёсць у экспазіцыі і фотаздымкі скульптурных і архітэктурных кампазіцый майстроў з розных краін свету. Гэта і знакамітая «Русалачка» (аўтар Эдвард Эрксэн) у Капенгагене, і Парк скульптур Вігеланда (Густаў Вігеланд) у Осла, і незвычайная істота «Квазі» (Ва Хаўт) у Новай Зеландыі, і рамантычны «Пацалунак у гавані» ці «Безагаворачная капітуляцыя» (Сьюард Джонсан) у Сан-Дыега і інш. Усе работы сталі важнай часткай гарадоў, без якой ні жыхары, ні турысты не ўяўляюць сапраўдную атмасферу любімых месцаў адпачынку.

Праект «Трыяда. Скульптура — архітэктура — горад» працуе да 2 лютага 2025 года.

Лізавета КРУПІАНЬКОВА,
фота аўтара

Сьюард Джонсан «Пацалунак у гавані».

Першыя крокі ў жывапісе

У Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў праходзіць персанальная выстаўка твораў Сяргея Дождзя «Абстрашка і абстрактная азбука», якая знаёміць маленькіх наведвальнікаў з чароўным і загадкавым мастацкім стылем. Гісторыя з яркімі персанажамі стане для дзяцей добрым дапаможнікам на шляху да творчасці.

Аднайменная кніга пра абстрактнае мастацтва для самых маленькіх нядаўна выйшла ў Расіі. Творы Сяргея Дождзя паслужылі ілюстрацыямі да выдання. «Унутраная прастора дзіцяці такая ж вялікая, як і ў дарослага. А патэнцыял яе развіцця бязмежны. Маленькаму чалавеку патрэбна дапамога ў вызначэнні і ўдасканаленні яго талентаў, падрыхтоўцы і рэалізацыі плана навучання. Музыка, слова, жывапіс на ўзроўні інтуітыўнага прыняцця з'яўляюцца самымі дакладнымі вобразамі гармоніі, якія жывяць розум і сэрца Чалавека, напauняюць жыццё новымі ідэямі і глыбокімі сэнсамі», — піша мастак.

На выстаўцы прадстаўлены арыгінальныя палотны аўтара. Яны раскрываюць асноўны

творчы метады мастака, які выбраў абстракцыю ў якасці выяўленчай мовы для сваіх твораў.

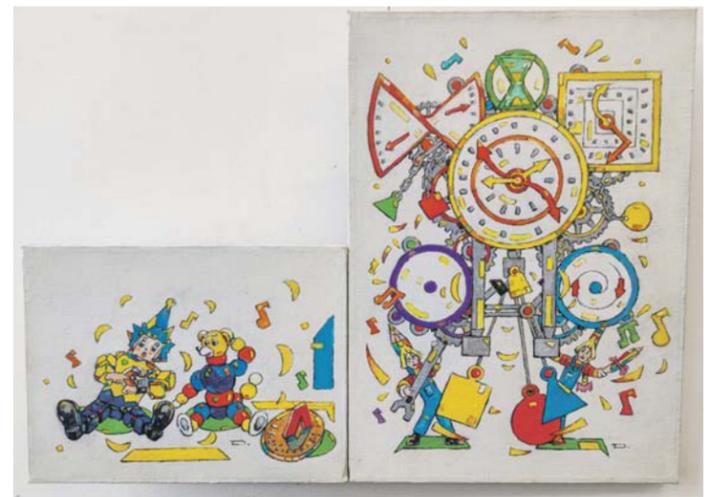
Галоўным лірычным героем ілюстрацый з'яўляецца Абстрашка, якая знаёміць са светам абстрактнага мастацтва, яго правіламі, заснавальнікамі (Васіль Кандзінскі, Казімір Малевіч, Робер Дэлонэ і інш.). Абстрашцы дапамагаюць верныя сябры — Абстрактны аловак (ці Завадзілка), Абстрык (ці Абстрактная цацка) і Абстрактная

чарадзейная палачка (ці Абратавабра). Усе героі прыцягваюць увагу яркімі колерамі, цікавымі формамі і казачнымі матывамі. Кожная ілюстрацыя мае тлумачэнне.

Вясёлая кампанія Абстрашкі, Завадзілкі, Абстрыка і Абратавабра знаёміць дзяцей з паняццямі колеру і формы, мастацкай глыбіні і рытму. Сябры вучаць простым правілам творчасці, якімі павінны карыстацца ўсе мастакі: слухай сябе і любі тое, чым займаешся. Цудоўныя

«Абстрактныя парадоксы».

«Абстрактны час».

парады, якія можна выкарыстоўваць не толькі ў мастацтве.

Сам стыль абстракцыі вельмі падыходзіць для першага знаёмства з жывапісам. Тут патрэбны фантазія і добры настрой, яркія фарбы і чысты аркуш паперы. Падчас прагляду экспазіцыі можна далучыцца да творчага падарожжа абстрактных герояў і паспрабаваць самому намалюваць Абстрашку. Усе работы дзяцей прадстаўлены ў асобнай зале як важная частка сучаснага беларускага мастацтва.

Ілюстрацыі Сяргея Дождзя напоўнены святлом, дзіцячай наіўнасцю і нагадваюць любімыя савецкія мультфільмы, на якіх вырасла не адно пакаленне глядачоў. Творы зацікавяць не толькі дзяцей, але і дарослых. Выстаўка падыходзіць для сямейнага адпачынку, дзе акрамя жывапісу можна пазнаёміцца з цікавымі літаратурнымі персанажамі, а таксама набыць кнігу пра чароўны стыль мастацтва.

Праект працуе да 2 лютага.
Лізавета КРУПІАНЬКОВА,
фота аўтара

Азірнуцца дзеля будучыні

Напярэдадні Дня беларускага кіно па ініцыятыве аддзела экранных мастацтваў Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі прайшла міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «100 гадоў беларускага кіно: этапы, фільмы, майстры».

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь Руслан Чарнецкі, вітаючы ўдзельнікаў канферэнцыі, адзначыў:

— Калі глядзіш кадры з кінафільмаў, якія здымаліся на нашай кінастудыі, то ўспамінаюцца слаўныя часы, якія мы ўсе разам пражылі. Адрозна разумееш, якое добрае, светлае, прыгожае і сапраўднае кіно мы, беларусы, умеем ствараць. І я радуся гэтаму, бо ведаю, што так было заўсёды, так ёсць і так будзе. Дадзе-нае мерапрыемства таксама вельмі знакавае для ўсіх нас, мы, кіношнікі, ведаем, як здымаць кіно і што патрэбна для гэтага, таму што мы — практыкі, якія працуюць «у палях». Але без навуковай думкі і тэорыі, без канструктыўнай крытыкі мы таксама не зможам абысціся. Я ўдзячны вам, што сабраліся тут, каб прааналізаваць тое, што мы маем, і выпрацаваць новыя шляхі і падыходы.

Загадчык аддзела экранных мастацтваў Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт Антаніна Карпілава ў сваім дакладзе «Мастацка-сэнсавыя парадыхмы ў гісторыі беларускага кіно» не толькі зрабіла экскурс у гісторыю айчыннага кінамастацтва, але і акцэнтна нагадала пра пункты росту і заняпаду нашай кінаіндустрыі. Адлік пачынаецца з 17 верасня 1924 года, калі з'явілася Упраўленне па справах кіно (Белдзяржкіно), а сам працэс кінавытворчасці ўжо пачаўся пазней.

— У гісторыі беларускага кіно можна выдзеліць ключавыя падзеі рознага плана: і арганізацыйна-вытворчага, і тэхналагічнага, і мастацкага. І 20-я гады мінулага стагоддзя сёння ўжо можна асэнсоўваць. Гэта была эпоха эксперыментаў. Аднак беларускае кіно заўсёды вучылася сваёй талерантнасцю. Той час вызначыў мадэль нацыянальнага фільма, як мы цяпер вылучаем «Лясную бэль» Юрыя Тарыча, якая адпавядае па тэматыцы, па лакацыі і ўвогуле па ментальнасці. Аднак сёння дэфініцыя

Фота Аляксандра Марунова.

«нацыянальны фільм» патрабуе ўдакладнення, — адзначыла выступоўца. — Наступны перыяд — 30—50-я гады — сфарміраваў жанравую іерархію беларускага кінамастацтва. З'явіліся такія кінаработы, як «Канстанцін Заслонаў», «Чырвоная лісца», «Гадзіннік спыніўся апоўначы», і іншыя. Там быў апаўдальны наратыў з пэўнымі выразнымі і выяўленчымі сродкамі, з тыпам героя. А сённяшні наш кінамастацтва пакутуе ад адсутнасці героя...

Згадалі, вядома, і перыяд, калі на «Беларусьфільме» працавалі такія майстры, як Ігар Дабралюбаў, Віктар Тураў, Барыс Сцяпанавіч, Валерый Рубінчык, Міхал Пташук... «Шасцідзясятнікі» заклалі аснову «залатога перыяду» нацыянальнай кінастудыі. Адбылося творчае самавызначэнне, з'явілася магчымасць для выяўлення свабоднай мастацкай свядомасці, сфарміравалася парадыхма аўтарскага кіно. І перыяд 90-х гадоў мінулага стагоддзя сёння асэнсоўваецца даследчыкамі па-іншаму. На той час прыпала станаўленне нацыянальнай кінашколы, ішло актыўнае развіццё студыйнага руху, з'яўляліся кінафестывалі («Лістапад», «Анімаеўка» і г. д.). Пачатак нулявых і дзень сённяшні — глеба для роздумаў і высноў на перспектыву. На думку даследчыцы, сёння не хапае добрых сцэнарыяў і канцэптуальных ідэй, не толькі ў нас, але і ў сусветным кінамастацтве. Генеральны дырэктар «Беларусьфільма» Юрый Аляксей адзначыў, што кінамастацтва Беларусі — адзін з найважнейшых складнікаў дзяржаўнасці ў галіне культуры і мастацтва, аб'ект пільнай увагі кіраўніка дзяржавы:

— Пры актыўнай падтрымцы дзяржавы ў гэтым годзе на «Беларусьфільме» знята 11 дакументальных фільмаў, 4 анімацыйных і 3 гульнявыя кінастужкі.

У рабоце знаходзяцца беларуска-расійскі фільм «Бацька Мінай», а таксама кінаработы «Адно на дваіх» і «Класная».

Старшыня Беларускага саюза кінамастацтваў Яўген Арэндарэвіч дадаў: «Ідучы ў новы век, важна падвесці вынікі, падзякаваць пакаленням кінамастацтваў, якія стварылі фундамент нашых слаўных традыцый у кіно. Калі раней, напрыклад, у 80-90-я гг. тэлі фільмы на злобу дня, то сёння, у век тэхналогій, вельмі важна ў кінамастацтве захаваць самога чалавека, яго найлепшыя якасці, традыцыйны духоўна-маральны каштоўнасці. Наш саюз імкнецца ў сваёй дзейнасці распаўсюджаць найлепшыя традыцыі мінулага і ісці ў нагу з часам, укараняць прынцыпы індустрыяльнага падыходу ў фарміраванні новага пакалення беларускіх творцаў. Гісторыя чалавека для чалавека — сёння наш галоўны прынцып».

Алена ДРАПКО

Этапы, фільмы, майстры...

Падчас пленарнага пасяджэння Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «100 гадоў беларускага кіно: этапы, фільмы, майстры» былі ўзняты тэмы, якія датычацца развіцця кінамастацтва ў нашай краіне і ў кінасвецце наогул. Член кінаакадэміі «Залаты арол», «Ніка», Еўразійскай акадэміі тэлебачання і радыё, доктар мастацтвазнаўства Валерый Фамін нагадаў пра гісторыю расійскага кіно, спыніўшыся на тых уроках, якія варта з яе вынесці. Грунтоўным было выступленне Ніны Качалывай, начальніка аддзела распрацоўкі і апрацавання метадык кінаасветы Усерасійскага дзяржаўнага ўніверсітэта кінамастацтва імя С. А. Герасімава, кандыдата гістарычных навук, дацэнта, на тэму «Памяць і ідэнтычнасць у сучасным ігравым і дакументальным кіно: метадалогія даследавання», але Ніна Аляксандраўна закранула і іншыя аспекты, актуальныя цяпер, бо на кінасвет уплывае і тое, што адбываецца ў свеце рэальным. Прафесар кафедры гісторыі і тэорыі музыкі Інстытута сучаснага мастацтва, доктар мастацтвазнаўства, прафесар Таццяна Шак распавяла пра вялікую ролю музыкі ў сучасным кіно.

Загадчык кафедры літаратурна-мастацкай крытыкі факультэта журналістыкі БДУ, доктар філалагічных навук, прафесар Людміла Саянкова-Мяльніцкая, паглыбіўшыся ў рэтраспектыву, акцэнтавала ўвагу на тым, наколькі станоўча на развіццё кінамастацтва ўплывае кінакрытыка. Яна нагадала, што менавіта ў «ЛіМе» з'явіліся першыя кінарэцэнзіі, прычым тэма нацыянальнага кіно на старонках выдання стала найбольш значнай, паколькі газета спецыялізавалася на літаратуры і мастацтве першапачаткова. Першыя рэцэнзіі былі даволі жорсткімі на фоне іншых беларускіх выданняў. І менавіта гэта, на думку эксперта, натхняла кінавытворцаў на ўдасканаленне сваёй працы. Рэсурс кінакрытыкі як віду творчай дзейнасці, які быў выпрацаваны на працягу мінулых дзесяцігоддзяў, у сучасным медыяасроддзі не запатрабаваны, кінакрытыка перайшла ў сферу масавага працытання, з жалем канстатавала Людміла Саянкова-Мяльніцкая. З кінакрытыкі знікла натуральна крытыка, аднак запатрабаванасць у адкрыцці сэнсаў, што ёсць добра і зло ў кінамастацтве, актуальна і цяпер.

Яркай падзеяй стаў майстар-клас беларускага рэжысёра, прадзюсара і паэта Аляксандра Карпава.

Ірына ПРЫМАК

Фотавандроўка. Зроблена ў Магілёве

Фотамастачка Ірына Савосіна падарыла магіляўчанам унікальную магчымасць акунуцца ў захапляльнае мінулае нашага кіно. Наведвальнікі яе выстаўкі «Магілёўшчына ў лустэрку кінамастацтва» змаглі зрабіць шмат цікавых адкрыццяў: аказваецца, гісторыя кіно цесна звязана з Прыдняпроўскім краем. На фота — вядомыя артысты, рэжысёры, сцэнарысты, якія тут нарадзіліся, месцы здымак, першыя кінамастацкія горады...

— У маім архіве былі фотаздымкі, звязаныя тэмай з кіно. Мала, канешне, але было цікава развіць гэтую тэму, — прызнаецца аўтар. — Асабліва пасля таго, як даведлася, што ў нашым горадзе здымаліся фільмы. Калісьці мой старэйшы калега з «Магілёўскай праўды» Уладзімір Кандрацэў, былы ветэран вайны, сказаў: «Якія ў нас на Лазарэнкі былі здымкі! Што тут рабілася!» На жаль, назву фільма ён успомніць не змог. Яна ўсплыла неверагодным чынам менавіта сёння, калі я стала актыўна працаваць над праектам. Калега выпадкова даведлася і падзялілася адкрыццём са мной. Гэты фільм называўся «Ветразі майго дзяцінства», падзеі яго адбываліся ў паслярэвалюцыйны перыяд. Адна мая знаёмая расказвала, як яна ішла ў дзіцячы садок па малую, а ёй прапанавалі зняцца ў масоўцы. Паабяцалі тры рублі. Яна пагадзілася, і ёй выдалі палярыну і капялюш. Так яна падзарабіла і засвечылася ў кадры. Знамянальна, што фільм здымаўся менавіта кінастудыяй «Беларусьфільм». Літаральна перад адкрыццём выстаўкі я яго пераглядала, пазнавала вядомыя куточки горада і рабіла скрыншоты, каб расказаць усім.

Гэтыя здымкі, быццам павялічаныя кадры плёнкі, на якой яшчэ, здаецца, так нядаўна круцілі фільмы ў кінамастацтвах, ажываюць у фота Ірыны Савосінай. Наведвальнікі выстаўкі доўга стаяць перад імі і з захапленнем каментуюць услых: дык гэта наш Быхаўскі рынак, а гэта вуліца Лазарэнкі. Некаторыя будынкі, куточки, фрагменты і сёння пазнаюцца ў сучасным Магілёве, але шмат чаго ўжо і няма.

Быхаўскі рынак змяніў назву на Магілёўскі, ды і сам ён ужо не падобны на той, што існаваў у савецкі перыяд. Няўрымслівая Ірына Савосіна не толькі зрабіла скрыншоты фільма, але і знайшла інфармацыю пра аўтара сцэнарыя кінастужкі. Ім аказаўся ўрадженец Касцюковіцкага раёна Магілёўскай вобласці Васіль Хомчанка, чалавек з неверагодна цікавым лёсам.

У 1981 годзе ў Магілёў зноў прыежджаюць кіношнікі. Фільм, які яны здымаюць, называецца «Грыбны дождж». І зноў у кадры цэнтр горада — завулак Буянава, вуліца Лазарэнкі яшчэ без сучаснага моста, драмтэатр. Ірына зрабіла скрыншоты кадраў з фільма і абышла з фотакамерай гэтыя месцы. Цяпер можна параўнаць, якія перамены адбыліся ў горадзе за болей чым 40 гадоў. У фільме здымаўся зорны букет артыстаў Савецкага Саюза: Уладзімір Заманскі, Уладзімір Гасцюхін, Алена Драпека, Кацярына Васільева, Таццяна Краўчанка. Кінастужка, дарэчы, пра работнікаў друкарні. Здымкі праходзілі і ў сценах Магілёўскай абласной друкарні імя Спірыдона Собаля. «На жаль, фота ў архівах работнікаў гэтай установы не захавалася», — уздыхае Ірына.

Аўтар праекта пашырала рамкі і зазірнула нават ў дарэвалюцыйны перыяд кіно. Яна высветліла, што ў 1909 годзе ў Магілёве быў пабудаваны кінамастацтва «Чары», які некалькі разоў перажыў трансфармацыю. Сёння гэта найстарэйшы кінамастацтва Магілёва «Чырвоная зорка».

Яркай старонкі ў гісторыю сусветнага кіно ўпісалі ўрадженцы Магілёўшчыны: кінарэжысёр, народны артыст СССР Віктар Тураў, кінаакцёр, кавалер ордэна «Знак Пашаны» Пётр Алейнікаў, кампазітар, народны артыст СССР Эдуард Калмановіч. Ірына Савосіна адкрывае новыя старонкі ў біяграфіях вядомага графіка, мастака тэатра і кіно, педагога, ураджэнца Магілёва Аляксандра Быхоўскага, артысткі, якая сапернічала нават з Любоўю Арловай, — Веры Януковай, расказвае ў фота пра знакамітыя фільмы, звязаныя з Магілёўшчынай.

Нэлі ЗІГУЛЯ, фота аўтара

Оперныя клопаты

Генеральны дырэктар Вялікага тэатра Беларусі Кацярына Дулава падкрэсліла:

— Мінскі міжнародны Калядны оперны форум — гэта сапраўдная падзея ў жыцці Вялікага тэатра Беларусі. Цікава, каб балета традыцыйна вялікая, але гэтымі днямі опернае мастацтва раскрывае сябе ў поўнай меры. Мы выбудоўваем праграму такім чынам, каб яна была, з аднаго боку, паказальнай у плане ўзроўню развіцця беларускага тэатра, а з другога хочам бачыць на нашай сцэне гасцей. Ёсць традыцыйныя формы — як вынік форуму адбываецца гала-канцэрт, у гэтым годзе ён меў спецыфічную пабудову. Нашы госці сёлета — Чувашскі дзяржаўны тэатр оперы і балета «Волга Опера» і Варонежскі тэатр оперы і балета. Не было яшчэ ў нас на сцэне лічбавай оперы. Напэўна, эксперыменты павінны быць, у тым ліку на акадэмічнай сцэне, каб класіцы сваё меркаванне, ці слушны гэта шлях развіцця опернага мастацтва. Варонежскі тэатр прадстаўляе «Вяселле Фігаро», але ў новай інтэрпрэтацыі, якая

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

будзе тычыцца менавіта ўспрымання стылю гэтага твора ў сучасных умовах. Але ў нас сёлета госці не толькі з Расіі, прадстаўлены Арменія, Карэя, Нікарагуа...

Другое, што стала адметнасцю: пастаноўкі, якія прывезлі да нас з Расійскай Федэрацыі, далі падставу для гарачых спрэчак і размоў пра тое, што ёсць опернае мастацтва на сучасным этапе. Сёлета пасля спектакляў наладзілі абмеркаванні для зацікаўленых гледачоў, каб тлумачыць сутнасць і задачы гэтага мастацтва (нехта да яго можа толькі цяпер далучацца). Напрыклад, моладзь, якая ў мастацтве шукае моцныя ўражанні і арыентацыя на актуальныя і сучасныя тэмы, можна прыцягваць у тэатр праз такія пастаноўкі, як «Галоўнае пытанне» Чувашскага дзяржаўнага тэатра оперы і балета «Волга Опера», пра які мы крыху распавядалі. Але рэзананс атрымаўся настолькі моцны, што тое-сёе можна яшчэ адзначыць.

Падаецца, найбольш істотнае нават не тое, што да стварэння гэтай оперы акрамя кампазітара Рустама Сагдзіева меў дачыненне штучны інтэлект. І не тое, што на сцэну выходзіў незвычайны выканаўца — сабака-робат (о, гэта быў фурор, таму што ў перапынку гэты артыст ахвотна кантактаваў у фэце з публікай). З'яўленне першай у свеце оперы на касмічную тэму засведчыла: у гэтым мастацтве (якое лічыцца адным з найбольш кансерватыўных) магчымы нават самыя смелыя эксперыменты. Ну, сапраўды, чаму ў літаратуры, кіно і выяўленчым мастацтве ёсць развагі пра будучыню і развіццё тэхналогій, а ў оперы — не? Жанр фантастыкі можа прыцягнуць розных творцаў і гледачоў, і калі праз яго операй можна зацікавіць моладзь, чыя свядомасць скіравана на тэхналогіі, то чаму не? Праўда, пры магчымасці фінансавання, бо не таннае

задавальненне, вялікі склад трупы і тэхнічных супрацоўнікаў тэатра заняты. Напрыклад, дырэктар Чувашскага тэатра оперы і балета «Волга Опера» і аўтар ідэі пастаноўкі Андрэй Папоў распавёў, што ў Мінск прыехалі каля 110 чалавек, дзве фуры дэкарацый, чатыры аўтобусы (вельмі шмат абсталявання патрэбна для забеспячэння паказу спектакля).

Варта адзначыць адметнасць і філасафічнасць самой тэмы: спектакль сур'ёзны, шматслойны. Адзін з эпизодаў оперы «Галоўнае пытанне» прысвечаны марам пра касмічныя вандроўкі (менавіта ў ім гучыць чувашская мова, і не проста так: яна родная для трэцяга савецкага касманаўта Андрэя Нікалаева, і праз яе падкрэслена яго сувязь з роднай зямлёй). Незразумела? А як мы слухаем італьянскую, французскую, нямецкую мовы, не валодаючы імі? Для гэтага і прыдуманы «бягучы радок», які дапамагае зразумець сэнс. Па-руску спяваюць удзельнікі «міжгалактычнага савета», які павінен прыняць рашэнне ў сувязі з атакай касмічных баброў... А цырымонія ўручэння міжгалактычнай прэміі ідзе па-англійску з прызнаннем яе лаўрэата-навукоўцы, што ён з'яўляецца аўтарам фэйку пра тых баброў. Але вельмі драматычна па-нямецку агучваецца драма машыны са штучным інтэлектам, якая перавозіла касмічных каланізатараў, але загубіла свой экіпаж, каб уратаваць шмат жыццяў. На японскай агучана рамантычная гісторыя хатняй работніцы-робата, што чакае свайго гаспадара, які доўга не прыходзіць. Па-французску свае творчыя пакуты агучвае мастачка, якая стварала з дапамогай нейрасеткі. І нават квазіславянскую мову спецыяльна прыдумалі для аднаго з эпизодаў: калі на адной планеце знікла электрычнасць — адбылася катастрофа і ў дом трапіла ракета, жыхары страцілі сувязь з цывілізацыяй, дэградавалі і вярнуліся ў дагістарычныя часы. Гучанне «Галоўнага пытання» гуманістычнае,

нягледзячы на халодныя тэхналогіі і рэальную тэхніку на сцэне.

Трэцяя выснова, якую можна было зрабіць для сябе (ужо паводле прагледу пастаноўкі гасцей з Варонежа): вечная класіка таму і вечная, што можа абвастрыць і падкрэсліць адчуванне чалавека ў сённяшнім дні. Калі ласка: «Вяселле Фігаро» Вольфганга Амадэя Моцарта ў пастаноўцы дырыжора, народнага артыста Расіі Фелікса Корбава і рэжысёра Міхаіла Бычкова, якую яны здзейснілі ў Варонежскім дзяржаўным тэатры оперы і балета. Вельмі незвычайная інтэрпрэтацыя вядомай камічнай оперы: дзеянне перанесена ў часы Першай сусветнай вайны. Але як гэта магчыма? Настолькі не стасуецца лёгкі гуллівы сюжэт з прапанаваным у афармленні спектакля. Але варта супаставіць тое, што чуеш, з тым што бачыш, — і ўнікае разуменне, чаму менавіта такую інтэрпрэтацыю набыла пастаноўка. Таму што для людзей натуральнае жаданне спяваць, кахаць і весяліцца ў любыя часы. Але мала хто задумваецца, што любы дзень можа стаць апошнім — і як жа мы яго пражываем? Першая сусветная прынесла трагедыю масавага атручэння газам, пры тым, што часта тыя часы ў нашай свядомасці маюць рамантычную афарбоўку. Гэты спектакль атрымаў адразу шэсць намінацый на галоўную расійскую тэатральную прэмію «Залатая маска» ў 2022 годзе, у ім больш блізкія да нас сцэнаграфія і кантэкст, у якім найбольш выразна разыгрываюцца чалавечыя жарсці, са зваротам, які чытаецца: варта весяліцца, але не забываць пра самае вечнае, што ёсць на свеце, — каштоўнасць чалавечага жыцця. Таму, нават забаўляючы, расійскія творцы маюць на ўвазе гуманістычнае гучанне — дзеля жыцця. Тым больш што Моцарт быў жыццялюбам: варта ўслухацца ў яго музыку.

Ларыса ЦІМОШЫК
Фота БелТА

Найлепшыя сучасныя

Некалькі дзён сталіцай тэатральнай Беларусі быў Бабруйск: тут прайшоў IX Рэспубліканскі фестываль нацыянальнай драматургіі імя Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Шэсць дзён — 11 спектакляў, якія былі адабраны з 24 прэтэндэнтаў. Але мае значэнне не колькасць, а сутнасць, таму што з першага ж фестывалю, які адбыўся ў Бабруйску ў 1998 годзе, у яго была выразная мэта: захаванне і развіццё беларускай драматургіі праз адметныя пастаноўкі, заахвочванне сучасных аўтараў ствараць цікавыя п'есы для айчыннага тэатраў.

Натуральна, не сышла са сцэны дагэтуль «класіка». Напрыклад, гаспадары — Магілёўскі абласны тэатр драмы і камедыі з Бабруйска, які носіць імя Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, — паказалі свой варыянт яго «Ідыліі». На думку журы, гэта найлепшая п'еса беларускага аўтара з усіх прадстаўленых сёлета. І яна дае магчымасць артыстам праявіць сябе, нездарма ў гэтым спектаклі адзначылі Марыю Дарагабед як выканаўцу найлепшай жаночай ролі на фестывалі, а Ігар Бурак атрымаў узнагароду ў намінацыі «Найлепшая мужчынская роля другога плана».

Але найбольш папулярны драматург сёлета — Аляксей Дударэў. І справа не толькі ў колькасці яго п'ес, прадстаўленых тэатрамі. Падчас фестывалю ладзілася творчая лабараторыя, падчас якой звычайна адбываюцца сустрэчы з асобамі, праходзяць чытанні п'ес, ствараюцца эцюды, з якіх мог бы пасля вырасці паўнаважны спектакль. Сёлета знакавай

асобай для творчых прысвячэнняў стаў менавіта Дударэў, які неаднаразова быў сябрам журы бабруйскага фестывалю. Творчая лабараторыя прайшла пад назвай «Святло майстра», а за ідэю яе правядзення Зміцер Нуянзін быў адзначаны спецыяльным дыпламам.

Зразумела, чаму адкрываць фестываль даверылі Беларускаму дзяржаўнаму тэатру юнага гледача нядаўняй прэм'ерай «Палачанкі» паводле Аляксея Дударэва (вельмі аператыўна спрацавала адборачная камісія — напэўна, сачыла за падрыхтоўкай спектакля). У праграме пазначана: легенда пра каханне на беларускай мове. Аляксей Дударэў і сапраўды стварыў незвычайную п'есу, да якой, мабыць, будзе цікавасць заўсёды. І калі разважаць пра тое, ці ёсць для тэатраў матэрыял, які будзе зразумелы заўсёды, то гэта, безумоўна, ён. Толькі выяўляюцца гісторыя можа больш сучаснымі сродкамі: у «Палачанкі» перамога ў намінацыі «Найлепшая сцэнаграфія».

Тэатральны варыянт знакамітых «Белых рос» прывозіў у Бабруйск Новы драматычны тэатр (Мінск). Журы палічыла, што гэта цікава: спектакль і Лізавета Машковіч адзначаны за найлепшую рэжысуру — а гэта адна галоўных узнагарод.

Нашага сучасніка Аляксея Дударэва (ён пайшоў з жыцця ў 2023 годзе) можна таксама ўжо аднесці да класікаў беларускай

У ім адзначылі работу акцёраў: Анатоля Голуба за найлепшую мужчынскую ролю, Вольгу Дароніну — за найлепшую жаночую ролю другога плана.

Ваенная гісторыя сёлета на фестывалі была адлюстравана ў тэатрах розных кірункаў. Для раскрыцця гэтай тэмы многія калектывы бяруць творы Васіля Быкава: Гомельскі абласны драматычны тэатр прадставіў

далей ад вайны, тым больш складана ствараць на гэтую тэму сучасным аўтарам. Праўда, ёсць дакументальны падыход, як у драме Галіны Злабенка «Горкі хлеб», якую паставіў Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Максіма Горкага. Але большую ўвагу журы прыцягнуў спектакль-канцэрт «Проста ты ўмела чакаць» Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра, стваральнікі якога прапанавалі пагаварыць пра вайну зусім пайншаму — і атрымалі дыплом «За таленавітае ўвасабленне тэмы вайны».

Сёлета фестываль прадэманстравалі два погляды на тое, што такое найлепшы спектакль. Журы прысудзіла перамогу пастаноўцы «Пісаравы імяніны» паводле Уладзіслава Галубка, якую прадставілі артысты тэатра Янкі Купалы. А вось публіка найбольш упадабала містычную легенду (але таксама са зваротам да гісторыі) «Пан Твардоўскі» Палескага драматычнага тэатра — і прыз сімпатыі гледачоў адправіўся ў Пінск. Што ж, калі тэатр папулярнызае айчынную гісторыю (і людзям гэта падабаецца), то значыць, што мы яшчэ на шляху глыбокага асэнсавання таго, што і як адбывалася з Беларуссю ў мінулым.

Ларыса ЦІМОШЫК
Фота з сайта kupalauski.by

Сцэна са спектакля «Пісаравы імяніны».

драматургіі. Ці не таму да яго твораў асабліва ўвага з боку тэатраў? Яшчэ адзін спектакль паводле п'есы, якая калісьці прынесла беларускаму драматургу ўсесаюзную славу, «Радавыя», прадставіў Тэатр-студыя кінаакцёра УП «Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм».

«Пайсці і не вярнуцца», Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа паказаў «Сотнікава». А Магілёўскі абласны тэатр лялек стварыў экзістэнцыяльную трагедыю «Чалавек, заставайся чалавекам» (і атрымаў дыплом за тэатральныя эксперыменты). Падобна, чым

Мелодыя замест лекаў

З даўніх часоў музыка дапамагае чалавеку супакоіцца, знайсці ўнутраную гармонію і зняць напружанне пасля цяжкага дня. І няважна, будуць гэта творы вядомых кампазітараў ці ласкавыя і супакойлівыя гукі прыроды. Праект «Музыкатэрапія» ў Белдзяржфілармоніі садзейнічае раскрыццю здольнасцей, паляпшэнню самаадчування і добраму настрою. Праграмы праводзяць прафесійныя музыканты, салісты вядучых тэатраў і канцэртных залаў Беларусі, сертыфікаваныя гукатэрапеўты.

Медыкі і вучоныя ўжо даўно даследуюць патэнцыял класічнай музыкі ва ўмацаванні імунітэту, абароны ад вірусаў, уплыў музыкі на розныя сістэмы чалавечага арганізма. У інтэрнэт-прасторы можна знайсці музычныя падборкі для розных тыпаў дзейнасці: навучання, спорту, прыбірання, прагулак, творчасці, медытацыі. З 2019 года Цэнтр музыкатэрапіі аддае шмат увагі распрацоўцы новых метадык і навукова-практычным даследаванням для пацвярджэння іх эфектыўнасці.

Праграма «Музыкатэрапія. Макракосмас» расказвае пра бясконцасць і разнастайнасць Сусвету, веру ў сябе і свае магчымасці. Галоўныя героі канцэрта — Мікракосмас і Макракосмас — сімвалізуюць узаемадзеянне ўнутранага свету чалавека са знешнім. Лічыцца, што свет у цэлым адушаўлены, што ён арганізаваны, як і жывая істота, а чалавек, у сваю чаргу, змяшчае ў сабе, у сваіх душы, розуме ўвесь свет, які можна спазнаць пасля таго, як спазнаеш сябе.

Філасофія макраскосму і мікраскосму была вынайздзена яшчэ Піфагорам, які бачыў у космасе і цэле чалавека гарманічнае адзінства. Пазней ідэя была

сфармулявана Платонам і падчас Рэнесансу Леанарда да Вінчы, які адзначыў агульныя рысы паміж прыродным светам і чалавечым целам.

«Музыкатэрапія. Макракосмас» прапануе даследаваць глыбіні Сусвету і ўласнага Я, адчуць веліч гэтага цудоўнага свету, які нас атачае і які чалавек

Санса, «Вакаліз» С. Рахманінава, «Канцэрт Соль мажор, BWV 592» і арыя «Quia Respexit» з кантаты «Magnificat» І. С. Баха, мелодыя з оперы «Арфей і Эўрыдыка» К. В. Глюка, «Таката» Э. Жыгу, «Гімн сонцу» Л. Вьерна, «Адажыя» Т. Альбініні, «Месячнае святло» К. Дэбюсі, «Авэ Марыя» І. С. Баха і Ш. Гуна,

гучання дзякуючы музычным астраўкам, якія размясціліся па абодва бакі канцэртнай залы. На гэтых пляцоўках выкарыстоўваліся самыя чароўныя гукатэрапеўтычныя інструменты: звяночкі Кошы, чакрафоны, тыбецкія чашы, шум дажджу, шум ручая, шум акіяна, караталы (цінгшы), афрыканскія бразготкі.

Прыглушанае святло, мяккі водбліск свечак, чароўны відэарад з творамі Мікеланджэла, Леанарда да Вінчы, Рафаэля і інш., прыгожыя краявіды нашай планеты, касмічныя сузор'і стварылі непаўторную атмасферу спакою, ціхмірнасці, унутранай гармоніі. Для лепшага эфекту трэба заплушчыць вочы, сканцэнтравачь свой унутраны зрок на музыцы і адчуць мелодыю кожнай клеткай цела.

Для тых, у каго няма магчымасці наведаць канцэртныя праграмы, Цэнтр музыкатэрапіі распрацаваў аднайменны дадатак для смартфона, які дазваляе здымаць напружанне і атрымліваць зарад пазітыўных эмоцый не выходзячы з дому. Дадатак спалучае мастацтва і псіхатэрапію. У раздзеле «Класіка» можна паслухаць класічную музыку ў спалучэнні з прыгожымі медыяэфектамі, «Медытацыі» дапамогуць увайсці ў стан лёгкасці, упэўненасці, палепшыць самаадчуванне. У дадатку можна прайсці псіхалагічныя тэсты, якія вызначаць псіхаэмацыянальны стан на дзядзены момант, і анлайн-курсы па асновах музыкатэрапіі. Асабліва сьць праграмы ў тым, што яна падбірае плейліст у залежнасці ад зададзеных параметраў.

Наступны сеанс «Музыкатэрапіі» адбудзецца 5 студзеня ў Вялікай канцэртнай зале Белдзяржфілармоніі.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА,
фота аўтара

стварае сваімі рукамі. Кожны прысутны змог уявіць сябе творцам, паверыць у свае здольнасці. Ідэя праграмы — карэктыванне стану чалавека: ад зыходнага да змененага з дапамогай афірмацый у пачатку канцэрта і замацавання музыкой у працэсе. Музыка і матывы гукатэрапеўтычных інструментаў дапамагаюць прапрацаваць перажыванні, страхі і сумненні.

У праграму з двух аддзяленняў уваходзяць кампазіцыі «Акварыум» К. Сен-

вальс «Вясеннія галасы» І. Штрауса, «Канон» І. Пахельбеля.

Акрамя звыклых інструментаў — фартэпіяна, альты, віяланчэлі, флейты — слухачы атрымалі ўнікальную магчымасць пазнаёміцца з рэдкім гучаннем аркестравага гонга. Гэтаму незвычайнаму музычнаму інструменту прыпісваюць гаючы эфект для цела на клетачным узроўні.

Яшчэ адной цікавай асаблівасцю праграмы з'яўляецца стварэнне аб'ёмнага

Дзяцінства па нотах

Знаёмства з музыкай у дзіцячыя гады пакідае глыбокі след на ўсё жыццё. Мелодыя — важны спадарожнік чалавека ў моманты радасці і суму, распачы і спакою. Яна суправаджае нас падчас цёплых сяброўскіх сустрэч, рамантычных спатканняў, прагулак у адзіноце, падчас моцнага гаравання ці вяселосці. Цыкл канцэртаў «Дзіцячыя гады любімых кампазітараў» Беларускай дзяржаўнай філармоніі паказвае, як музыка змяняе жыццё чалавека з маленства і ідзе побач да самай смерці.

Праект існуе ўжо больш як 40 гадоў і з'яўляецца важнай часткай супрацоўніцтва Белдзяржфілармоніі з Рэспубліканскай гімназіяй-каледжам пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Ініцыятарам і аўтарам цыкла з'яўляецца вядомы ў Беларусі і за яе межамі лектар-музыказнаўца Анатоль Парэцкі. Музыка-асветніцкая дзейнасць стала яго жыццёвым дэвізам. Канцэртныя сезоны філармоніі ўпрыгожваюць аўтарскія цыклы Анатоль Парэцкага «Усёй сям'ёй на канцэрт», «Маленькія сімфоніі для вялікага аркестра», «Дзіцячыя і юнацкія гады любімых кампазітараў», «Сцежкі, што вядуць у музыку» і іншыя. Можна заўважыць, што ўсе праграмы накіраваны на пашырэнне дзіцячай творчасці.

Сёння мастацкім кіраўніком і вядучай праекта з'яўляецца лаўрэат міжнародных конкурсаў, удзельніца міжнародных фестываляў і майстар-класаў Юлія Архангельская. «Можна сказаць, я прыняла эстафету праекта, калі Анатоль Давідавіч пайшоў на заслужаны адпачынак. У той перыяд я адначасова працавала выкладчыцай у Рэспубліканскай гімназіі-каледжы і салісткай у Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Я ведала і Анатоля Давідавіча Парэцкага, і яго творчасць, таму праект «Дзіцячыя гады любімых кампазітараў» не быў для мяне чымсьці новым. Сёння цыкл ахоплівае не толькі раннюю творчасць музыкантаў. Галоўная асаблівасць праекта — дзеці-выканаўцы і дзеці-гледачы, — падзялілася Юлія Архангельская.

Вучні Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі рыхтуюць пэўныя праграмы, якія ўжо ў пачатку навучальнага года і нават летам аб'яўляюцца. Пасля праходзіць праслухоўванне, дзе самыя таленавітыя дапускаюцца да канцэрта.

Першы «зімні» цыкл быў прысвечаны музыцы кампазітараў Францыі. «Мы выбралі шырокае кола музыкантаў, пачынаючы з XVII стагоддзя і да нашых дзён. Складана вылучыць аднаго кампазітара, каб для кожнага інструмента ў яго быў дзіцячы рэпертуар, таму і прыйшла такая ідэя — рабіць канцэрты, якія аб'ядноўваюць некалькі аўтараў. У праграме «Музыка кампазітараў Францыі» можна пачуць і клавесіністаў XVII-XVIII стст., і сучасных выканаўцаў. Тут ужо больш шырокая творчая прастора, шмат дзяцей падрыхтавалі канцэртныя нумары, выбраць найлепшых было вельмі складана», — расказала вядучая канцэрта.

«Музыка кампазітараў Францыі» вылучаецца багаццем інструментаў, стыляў і падыходаў. Адкрыла праграму з двух аддзяленняў мяккая і лірычная мелодыя арфы. Саната *g-moll*: I частка ў выкананні Мар'яны Бейні (педагог В. Ю. Грабоўская) напоўніла малую залу Белдзяржфілармоніі спалучэннем выразнага рытму са светлай гармоніяй. Тэмп твора паступова змяняўся з велічна спакойнага да ўпэўнена-гарэзлівага, пераносачы слухачоў у Францыю XVIII стагоддзя.

Падтрымлівае зададзеную атмасферу твор Мішэль Турнье «Расшыфроўка» (выканаўца Лета Глоатава,

педагог В. Ю. Грабоўская). Насычаны тэмбр, лёгкі тэмп і выразны рытм кампазіцыі ў спалучэнні з дзіцячай гарэзлівацю дапамаглі расчуліцца нават самым сур'езным слухачам. Працягнулі вясёлы настрой музычныя фантазіі Ж. Б. Люлі «Арыя» ў выкананні Чэслава Дабрыцкага (педагог Я. А. Гарбунова), Ж. Ф. Рамо «Дзікуны» (выканаўца Елісей Саколікаў, педагог А. Ю. Логінава), «Радасная» (выканаўца Леў Шупілаў, педагог А. В. Баравікоў).

Нягледзячы на тое, што галоўнымі музыканта на сцэне малой залы Белдзяржфілармоніі з'яўляюцца дзеці, прадстаўлены ў праграме рэпертуар складана назваць лёгкім і наіўным. У ім таленавіта спалучаюцца гарэзлівыя мелодыі і трагічныя гісторыі, выразны і нераўнамерны рытм, класічныя і народныя інструменты. Узрост вучняў у дыяпазоне 6—17 гадоў, таму праграма насычана разнастайнымі сюжэтамі, якія зацікавяць кожнага.

Прагучалі творы М. Габрыэля («Арыя ў старадаўнім стылі»), Л. К. Дакена («Зязюля»), Ф. Куперэна («Маленькія ветракі», «Бандаліна»), К. Дэбюсі («Затанулы сабор», «Doctor Gradus ad Parnassum», «Эцюд для пяці пальцаў па спадару Чэрні»), Ф. Пуленка («Саната для кларнета і фартэпіяна ў пералажэнні для цымбалаў: II», «Імправізацыя», «Саната для флейты і фартэпіяна») і іншых.

Канцэрты, дзе галоўныя выканаўцы — прафесійныя музыканты, ужо нікога не здзіўляюць. Праграма «Дзіцячыя гады любімых кампазітараў» дае магчымасць убачыць зараджэнне будучага таленту, прасачыць гэтую чароўную сувязь паміж дзіцем і музыкай, якая яшчэ не азмочана прафесійнымі няўдачамі. Толькі чыстая і шчырая любоў да музыкі...

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА,
фота аўтара

Дзівосы з мінулага

Зімовыя пейзажы і калядныя сюжэты — тое, што склала новую выстаўку Віктара Барабанцава ў Нацыянальнай бібліятэцы. «Зімовыя дзівосы» — такую назву носіць эспазіцыя жывапісца, ад якой публіка можа атрымаць асалоду ажно да 2 сакавіка. Некалькі дзясяткаў работ, створаных на працягу апошніх 30 гадоў, размясцілі ў галерэі «Ракурс» кніжніцы.

Віктар Барабанцаў — з тых мастакоў, якія не імкнуцца выказаць свой боль і занепакоенасць у жывапісе,

не ўздываюць праблемы, якія хвалююць грамадства. Так, у мастака ёсць шэраг работ, прысвечаных трагедыі Чарнобыля, сустракаюцца ў яго творчасці і карціны, у якіх заўважны смутак аўтара, неаб'якавага да мінулага і сучаснасці сваёй краіны. Аднак гэта хутчэй выключэнне.

Мастак, які, відавочна, любіць Беларусь, у жывапісе захапляецца яе жыхарамі — у большай ступені вяскоўцамі ці насельнікамі невялікіх гарадоў, іх побытам, ладам жыцця. Хараство прыроды і архітэктурная спадчына, якая засталася ад продкаў, вабяць мастака не меней — усё гэта вынікае ў тым ліку з твораў на выстаўцы «Зімовыя дзівосы», якія дазваляюць зрабіць высновы аб любімых сюжэтах жывапісца, кампазіцыях, якія той упадабаў, уяўленнях аб прасторы і часе. Так, ён засяроджаны на не такім ужо далёкім мінулым: тая ж зімовая вёска ў аўтара заўсёды светлая (а мы ж ведаем, якія зімы ў Беларусі апошнія гады), людзі часта ў яркай вопратцы (многія творы сапраўды прысвечаны святочным зімовым дням, аднак нават будзённасць не пазбаўлена сакавітых фарбаў), галоўнае —

«Аўтапартрэт», 2005 г.

амаль цалкам адсутнічаюць прыкметы сучаснасці (напрыклад, толькі на адной карціне можна знайсці выяву аўтамабіля — і тое твор адлюстроўвае сталічны праспект (гаворка аб «Праспекце Пераможцаў» 2023 года; галоўны ж сродак перамяшчэння — сані)... Многія палотны — нібы несучасныя святочныя паштоўкі: падкрэсленыя калядны, навагодні настрой, радасць жыцця, гармонія і нават ідылія (і ўсё гэта, зразумела, адпавядае канцэпцыі выстаўкі «Зімовыя дзівосы»). Віктар Барабанцаў не тое, каб прыхарошвае вёску, а ўсяго толькі выбірае для сваіх твораў мясціны, якія тыповыя змены дробных паселішчаў закранулі не

цалкам. Сярод такіх мястэчак — Крэва, Ула, Вязынка, Жыровічы... Між тым тут варта ўлічваць і час стварэння работ, бо некаторым ужо больш як 30 гадоў і адлюстраванае аўтарам магло змяніцца ці знікнуць.

Жывапісец найбольш пераканаўчы ў пейзажы, асабліва калі яму ўдаецца ўхапіць шмат. Месцамі на выстаўцы нават не хапае панарамных карцін, а яны прасяца. Магчыма, Віктар Барабанцаў пазбягае такога фармату з-за нежадання надаваць сваім творам манументальны і да таго ж эпічны характар. Мастак-лірык, ён зацікаўлены найперш у цішы і спакоі, засяроджаны на настроі і пачуццях сваіх герояў, у якіх, напэўна, жадае знайсці і выявіць сябе.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«Нядзеля на радзіме Хруцкага», 2009 г.

зваротная сувязь

Пан Тадэвуш і пасланцы цмока

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты.

У праекце Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты», які гучыць у эфіры па суботах і нядзелях у 12.20, аўтар расказвае пра айчынных літаратараў. Гэтым разам размова пойдзе пра пісьменніка і вучонага Уладзіміра Гніламедава.

У нядзелю ў 9.10 і 16.00, а таксама ў панядзелак у 8.30 радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча прапануе сустрэчу з перакладчыцай,

літаратуразнаўцай Веранікай Карлюкевіч. У праграме «Прачулым радком» у суботу і нядзелю прагучаць вершы Генадзя Дзмітрыева.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» ў выкананні Лікі Пташук ажывуць старонкі рамана Маргарэт Мітчэл «Знесеныя ветрам». У «Радыёбібліятэцы» ў 11.00 і 20.30 слухайце твор Адама Міцкевіча «Пан Тадэвуш, альбо Апошні наезд на Літве». Выканаўца — заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Ілья Курган.

У 20.30 па суботах выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі», дзе гучаць

апаваданні беларускіх і замежных аўтараў.

Юным прыхільнікам мастацкага вясчання канал «Культура» з панядзелка да пятніцы ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» прапануе чытанні кнігі Марыі Шабанец «Пасланцы цмока». Штогучар у 21.00 для маленькіх «Вячэрняя казка».

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

У праграме магчымы змены.

ЛіМ Частка гісторыі і культуры нашай краіны

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі. Выходзіць з лютага 1932 года. Штотыдзень — 16 старонак

• Паэзія • Проза • Літаратурная крытыка • Бібліятэчная прастора
• Музеі • Вяшчэнне мастацтва • Тэатр
• Музыка • Архітэктура • Краязнаўства • Кінематограф

Падпісныя індэксы:

	Цана, руб		
	за месяц	за квартал	за паўгоддзе
63815 — індывідуальная льготная падпіска	13,70	41,10	82,20
63856 — індывідуальная падпіска	19,70	59,10	118,20
63880 — ведамасная льготная падпіска	41,00	123,00	246,00
63416 — ведамасная льготная падпіска (для юрыдычных асоб, якія афармляюць падпіску ў адрас сваіх работнікаў і пенсінераў)	19,70	59,10	118,20
638562 — ведамасная падпіска	53,80	161,40	332,80

Шаноўныя сябры!

У нас добрая навіна: цяпер аформіць падпіску на газету «Літаратура і мастацтва» яшчэ прасцей і хутчэй — пры дапамозе QR-кода.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

24 снежня — у публічную бібліятэку № 2 (вул. Усходняя, 56) на творчую сустрэчу з Наталляй Канстанцінавай. Пачатак у 14.00.

26 снежня — у Нацыянальную бібліятэку Беларусі (беларуская зала) на творчую сустрэчу «20 пытанняў пісьменніку» з Віктарам Праўдзіным. Пачатак у 15.00.

26 снежня — у дзіцячую бібліятэку № 15 (вул. Слабадская, 27) на пасяджэнне студыі юных літаратараў «Малінаўскія галасы». Пачатак у 14.00.

«Чытаць з намі — утульна!»

Калі вы падпісаліся на газету «Звязда» ці на газету «Літаратура і мастацтва» на I квартал або на I паўгоддзе 2025 года — запаўняйце картку ўдзельніка, выразайце яе і дасылайце да 22 студзеня 2025 года ў рэдакцыю на адрас: 220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.

Сярод падпісчыкаў будуць разыграны сем канвектараў Edison Polo 1500 M і суперпрыз — маслены радыятар Neoclima NC 9309. Вынікі будуць апублікаваны ў газеце да 5 лютага 2025 года.

Прызы можна будзе атрымаць да 31 сакавіка 2025 года пры падачы квітанцыі аб падпісцы на «Звязду» або «Літаратуру і мастацтва» на I квартал ці на I паўгоддзе 2025 года. Пасля 31 сакавіка 2025 года выдача прызоў спыняецца і прэтэнзіі ад падпісчыкаў не прымаюцца. Умовы рэкламнай гульні чытайце ў «Звяздзе» ад 29 лістапада 2025 года, № 233.

Тэлефоны для даведак: (017) 271-81-53, 311-17-40.
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі № 4265 ад 1.12.2022 г. выдадзена Міністэрствам антыманапальнага рэгулявання і гандлю Рэспублікі Беларусь.

Картка ўдзельніка — падпісчыка «Звязды» або «ЛіМа» на I квартал або на I паўгоддзе 2025 года

Прозвішча, імя, імя па бацьку _____

Падпіска аформлена і аплачана ў _____ (аддзяленне сувязі)
на I квартал або на I паўгоддзе 2025 года

Жатні адрас і тэлефон _____ (абавязкова) _____ (індэкс)

Удачы ў розыгрышы!